

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Modernizační reformy v koloniálním Alžírsku v letech 1945 - 1962

Bakalářská práce

Autor práce: Kryštof Mlčoch

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5. května 2018

Kryštof Mlčoch

Bibliografický záznam

MLČOCH, Kryštof. *Modernizační reformy v koloniálním Alžírsku v letech 1945 - 1962*. Praha, 2018. 47 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Mezinárodních studií. Katedra Politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Rozsah práce: 70 440 znaků s mezerami

Anotace

Francouzská koloniální přítomnost v Alžírsku po druhé světové válce byla doprovázena zvýšenou snahou předních představitelů metropolitní Francie i správy Alžírsko k rychlé modernizaci tohoto teritoria. Těmito reformami se jej snažili udržet, a to proměnou ve francouzský departement s vyspělým hospodářstvím a dobře integrovaným obyvatelstvem. V době, kdy na tomto území probíhala válka o nezávislost, se jeví tyto modernizační plány jako alternativní přístup Francie k udržení teritoria pod svou správou, jelikož pozorujeme eskalaci těchto plánů, stejně jako u paralelně probíhajícího vojenského konfliktu. Hlavní náplní této případové studie je výzkum způsobu, jakým probíhala francouzská strategie koloniální modernizace na příkladu Alžírsko v období mezi druhou světovou válkou a nabytím samostatnosti. Jejím cílem je pak představit čtenáři zde aplikovaný systém reform a jejich průběh. Práce analyzuje zejména modernizaci v hospodářství. Zevrubně se věnuje reformám v zemědělství, jakožto v tradičním a zatím převládajícím sektoru. Dalším velkým tématem je industrializace, která se jeví jako demonstrativní a snadno rozpoznatelný znak modernizace podle mnoha definicí tohoto termínu. Základem této bakalářské práce jsou, krom teoretických základů, empirická data, na jejichž bázi jsou demonstrovány způsoby, jakými byla snaha o pokrok realizována. Na závěr systém modernizačního snažení vysvětluje a snaží se interpretovat i motivaci, dopady a úspěšnost plánů na modernizaci.

Annotation

Concerning the French colonial presence in Algeria after the Second World War, we can observe an increased effort of high representatives of both metropolitan France and French Algeria to realize a quick modernization of this territory. Those reforms took place in order to keep the territory under the French colonial scope by changing it into one of the French departments with a developed economy and well integrated inhabitants. At the time of the Independence War these efforts seem like an alternative, non-military approach how to realize it. The subject of this case study is to analyse the French colonial modernization in practice on the case of Algeria between the Second World War and its independence. Its goal is to present the system of modernization process to readers. It examines especially the economic modernization. The bachelor work analyses in detail the agriculture, as a traditional and dominating economic sector. Another big topic of this work is the industrialization, which appears to be a demonstrative and recognisable

sign of modernization process, as per many definitions of this term. The case study is based, apart from the theoretical background, on empiric data used to demonstrate the ways in which the pursuit of progress was realised. Finally it explains the system of this pursuit and it tries to interpret the motivation, consequences and success of the modernization plans.

Klíčová slova

Modernizace, Alžírsko, Francie, Kolonialismus, Plánování, Rozvoj, Zemědělství, Průmysl

Keywords

Modernization, Algeria, France, Colonialism, Planning, Development, Agriculture, Industry

Title

Modernization reforms in colonial Algeria: 1945-1962

Obsah

Úvod.....	7
1 Základní koncepty a dobový kontext.....	11
• 1.1 Základní koncepty.....	11
• 1.2 Historický kontext.....	13
1.2.1 Alžírsko – více, než kolonie.....	13
1.2.2 Občanskoprávní a politickoprávní situace.....	14
1.2.3 Společnost v období po druhé světové válce.....	15
1.2.4 Výchozí situace.....	16
2 Modernizace zemědělství ve francouzském Alžírsku.....	18
• 2.1 Téma zemědělství v Prvním čtyřletém plánu modernizace a vybavení Alžírsku 1949 – 1952..	18
• 2.2 Téma zemědělství v Druhém čtyřletém plánu modernizace a vybavení Alžírsku 1953 – 1956	19
• 2.3 Modernizace zemědělství mimo systém čtyřletých plánů.....	21
• 2.4 Místo zemědělství v rámci Plan de Constantine 1959 – 1963.....	22
• 2.5 Zemědělská situace v době alžírského osamostatnění.....	23
• 2.6 Shrnutí a komparace alžírských modernizačních reforem v zemědělství.....	24
3 Industrializace francouzského Alžírsku.....	25
• 3.1 Modernizace průmyslu v Prvním čtyřletém plánu 1949 – 1952.....	26
• 3.2 Modernizace průmyslu v Druhém čtyřletém plánu 1953 – 1956.....	28
• 3.3 Modernizace průmyslu v Plan de Constantine 1959 – 1963.....	29
• 3.4 Situace průmyslu v době alžírského osamostatnění.....	30
• 3.5 Srovnání s ekonomickou modernizací v regionu.....	31
Závěr.....	34
Summary.....	37
Prameny a použitá literatura.....	39
Seznam příloh.....	43

Úvod

Uvedení do tématu a představení cílů práce

Alžírsko se velmi lišilo od ostatních kolonií svým statusem přímo inkorporovaného území, početnou a velmi vlivnou francouzskou komunitou a svým vývojem v poválečném období. Na mnoha místech na blízkém východě museli Francouzi uznat ztrátu svého koloniálního panství nebo se, jako v Indočíně, o tato teritoria krvavě bojovalo. Zároveň čelila francouzská zahraniční a koloniální politika silnému tlaku mezinárodního společenství, což činilo dekolonizaci nevyhnutelnou. Alžírsko bylo ale považováno za jeden z francouzských regionů a po druhé světové válce, bitvě u Dien Bien Phu a suezské krizi navíc symbolů pýchy a cti, o který čtvrtá republika nehodlala přijít.

V době rostoucí nespokojenosti obyvatel a počátku války o nezávislost bylo rozhodnuto francouzskou správou Alžírka o nastolení nutných modernizačních reforem, které byly zprvu zaváděny plánovaným hospodářstvím. Jejich cílem bylo učinit toto teritorium ekonomicky výkonným územím s moderním a efektivním hospodářstvím, navýšit životní úroveň zejména arabského a berberského obyvatelstva žijícího archaickým způsobem života a celkově přiblížit Alžírsko metropoli, aby byla situace uklidněna a normalizována. Eskalující nespokojenost, propastné sociální rozdíly mezi etniky a pozdní příchod ještě nedostatečných reforem ovšem vyvořily situaci, ve které počátek války v Alžírsku již nemohl být zastaven.

Čím více eskaloval vojenský konflikt v Alžírsku, tím více ve stejném tempu nabývaly na rychlosti a velikosti jak investice, tak obsah modernizační reformy. Z tohoto důvodu je velmi zajímavé sledovat modernizaci jako alternativní prostředek, který Francie používala k zabránění alžírské dekolonizace, jenž ovšem probíhal zároveň s navyšováním vojenské prezence na tomto území a s růstem vnitřního rozpolcení metropolitní Francie na její politické scéně i ve společnosti. Tyto reformy byly dost možná již od začátku předurčeny k neúspěchu, jelikož pro arabské a berberské obyvatelstvo přišly příliš pozdě a s nedostatečnou razancí a radikálností. Pro alžírské Evropany byly naopak jakékoli modernizační reformy, které se snažily učinit zdejší společnost více unitaristickou, což zahrnuje například zestátnování pozemků, napomáhání růstu společenského statutu a politické moci muslimské domorodé populace, naprosto nepřístupnými. Francie svou strategií rychlého rozvoje teritoria tudíž neodvrátila alžírské osamostatnění roku 1962.

Důsledky „špinavé války“ jsou dodnes předmětem diskuzí plných sporných otázek, symbolizují temnou stránku národní historie a ještě stále se silně odrážejí ve francouzské politice a společnosti. Z tohoto důvodu je téma pořád aktuální. Komunita francouzským Alžírčanů, jež se přesunula na konci války zejména na jih Francie, se stala nositelem nové vlny ultrapravicových myšlenek a v krátké budoucnosti i volební základnou, nově se formující Front National¹.

Předmětem této práce je představit čtenáři, jakým způsobem fungoval systém francouzské koloniální modernizace na případové studii modernizačních reforem v Alžírsku v době od osvobození území na konci druhé světové války roku 1944 až do momentu národního osamostatnění v roce 1962. Cílem práce v žádném případě není poukazovat na pozitivní dopady francouzské přítomnosti v Alžírsku, jakkoli ospravedlňovat kolonialismus nebo bagatelizovat jeho stinné stránky a strádání alžírského lidu. Naopak se autor snaží nést objektivní pohled na popisované téma a nestranně popsat reformy, prostředky a důsledky alžírské poválečné modernizace.

Zhodnocení literatury a zdrojů informací

Pro autora jistě nejzajímavějším ze všech pramenů, které měl možnost v této práci využívat, je zpráva Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956, což je originální dokument a primární zdroj informací vydaný správou Alžírsku roku 1953 v Alžíru, jenž je ve vlastnictví knihovny Bibliothèque d'études arabes, turques et islamiques patřící Collège de France a byl ke studiu zapůjčen meziknihovní výpůjčkou. Tento dokument shrnuje výsledky prvního modernizačního čtyřletého plánu a velmi detailně nastiňuje strategii realizace druhého čtyřletého plánu, společně s očekávanými výsledky a plánovanými investicemi. Taktéž dává nenahraditelnou možnost nahlédnout do soudobé mentality a přístupu k modernizačním reformám rok před vypuknutím války o nezávislost. Díky uvedenému dokumentu se autorovi do rukou dostalo obrovské množství tabulkových údajů, jejichž relevance se ovšem velmi liší. Nevýhodou dat získaných z tohoto zdroje je, že jejich vývoj nemůže být dobře v budoucnu sledován, z důvodu nedostatku zdrojů podobně detailních informací.

Mezistupněm mezi prameny a literaturou jsou odborné články vydané v průběhu nebo před zahájením reforem, o kterých pojednávají. Tyto zdroje umožnily přístup k velkému množství soudobých tabulkových dat a jejich analýze. Taktéž poskytly náhled do myšlení, se kterým tehdejší

¹ Jean-Yves Camus, *Le Front National: histoire et analyses* (Paris: Editions Olivier Laurens, 1997), 21.

akademikové k problematice Alžírska přistupovali. Cennou publikací zde byla *Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine* z roku 1959 od francouzského ekonoma jménem Alain Cotta, jehož text umožňuje nahlédnout zejména do přípravy posledního z modernizačních plánů a výsledků předchozích reforem.

Následující kategorií jsou dobové odborné články, které jsou sice vydány až po alžírském osamostatnění, ale věnují se zejména účinkům francouzské činnosti na tomto území. Tato literatura taktéž nese velké množství tehdejších dat a s jistým odstupem je interpretuje. Lze jmenovat především *L'agriculture algérienne de 1954 à 1962* od Rogera Leguy, práci prezentovanou na Université de Nanterre roku 1970, díky níž jsem porozuměl detailnímu vývoji alžírského zemědělství v období alžírské války. Obecně také k získání lepšího přehledu o soudobé problematice tohoto teritoria napomohlo odborné periodikum *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée*. Ze soudobých odborných článků je potřeba zmínit zejména *Restaging Mise en Valeur: Postwar Imperialism and The Plan de Constantine* od Muriam Haleh Davis, americké autorky, jež pracovala pro University of California, kde se zabývala severoafrickými a evropskými studii, který vysvětluje Plan de Constantine, ideologické principy s ním spojené, koloniální plánování, interpretuje taktéž motivace kontinentální Francie a generála de Gaulla k jeho realizaci.

Dalším druhem použité literatury jsou slovníky a encyklopedie, které mi pomáhají definovat pojem modernizace, se kterým později operuji. Zejména pak jde o velmi obsáhlou on-line sociologickou encyklopedii Blackwell editovanou Georgem Ritzerem, americkým sociologem a profesorem na University of Maryland, který se zabývá především globalizací, postmoderní sociální teorií a proslavil se konceptem „Mcdonaldizace“. U této encyklopedie čerpám zejména z pasáží napsaných americkými sociology Ronaldem Inglehartem a Christianem Welzelem. Uvedený slovník mi také poskytl odkazy na mnoho důležitých zdrojů. Dále mi k porozumění pojmu sloužil Velký sociologický slovník vydavatelství Karolinum vydaný významným československým sociologem Jiřím Linhartem (autorem mnoha sociologických děl již od šedesátých let, spoluzakladatelem časopisu *Sociologické aktuality*), socioložkou Alenou Vodákovou a kolektivem.

Obecně dokumenty obsahující tabulkové údaje byly důležitou součástí přípravy práce. Sloužily jednak k získání přesných údajů a možnosti sledování jejich vývoje, ale také k získání obecného přehledu o ekonomické a demografické situaci daného teritoria. Velmi dobře mapované demografické a ekonomické údaje obsahuje studie organizace Centre de Développement s názvem

L'Économie mondiale, která také obsahuje zajímavé předmluvy a vysvětlení k prezentovaným datům. Podobný typ dat obsahují taktéž studie francouzského Národního institutu statistiky a ekonomických studií. V této práci odkazují na dokument mapující vývoj francouzské populace.

Ve své bakalářské práci taktéž odkazují na doktorskou práci od Mourada Ouchichi z univerzity Lyon 2, která mi taktéž posloužila jako inspirace, přestože se zabývá zejména Alžírskem až od doby osamostatnění. Použito je i několik monografií jako *C'était de Gaulle: la France redevient la France*, od de Gaullova spolupracovníka Alaina Peyrefitta obsahující zejména generálovy citáty. Jako dílo věnující se obecněji francouzské dekolonizaci uvádím *France and Decolonisation 1900–1960* napsáno americkým historikem věnujícím se dekolonizaci a francouzským moderním dějinám, Raymondem F. Bettsem, díky kterému si čtenář může snadno najít srovnání situace Alžírska s ostatními koloniemi ve stejném období a rozšířit obecný přehled o studované problematice.

Struktura a metodologie

Práce je tvořena metodou přehledové studie s prvky tématické analýzy a případové studie, jelikož se zabývá francouzskou koloniální modernizací na příkladu poválečného Alžírska. Je strukturována do úvodu vysvětlujícího záměry práce, tří částí, z nichž jedna představuje deskriptci kontextu spolu s teoretickými východisky a dvě obsahují stať analytickou, deskriptivní, načež je ukončena obsáhlejším závěrem.

První část stati bakalářské práce představuje teoretické koncepty, se kterými je zde operováno, jako jsou pojmy modernizace a plánované hospodářství, které definuje. Taktéž ukazuje na výchozí situaci Alžírska před zahájením reformy, spolu s historickým kontextem, který napomáhá lepšímu porozumění problematice.

Druhá část nabízí pohled na modernizaci alžírského zemědělství a především na způsob, jakým tato byla realizována. Téma zemědělství bylo zvoleno jako produkční odvětví podílející se nejvyšší mírou na hrubém domácím produktu, jež stejně tak zaměstnávalo nejvyšší počet obyvatel. Kapitola je strukturována do jednotlivých plánů, kterými reformy probíhaly a demonstruje taktéž její výsledky, společně se srovnáním s okolními státy.

Třetí část práce se zabývá industrializací alžírského území, důvody, ze kterých k němu docházelo, změnou pohledu na důležitost tohoto odvětví a strategií francouzské správy k její

realizaci. Industrializace byla zvolena jako tradiční ukazatel pokroku daného teritoria a jeho modernosti. Nicméně nám zároveň slouží jako protiklad k tradičnímu zemědělskému způsobu života, v Alžírsku do té doby převládajícímu.

Témata byla zvolena i díky jejich velmi podobně empirickým, snadno počitatelným a dobře mapovaným datům, s jejichž pomocí lze získat zajímavý pohled na francouzskou strategii koloniální modernizace. Obě kapitoly jsou taktéž stejně strukturované.

Závěr práce demonstruje příklady modernizace, korespondující s teoriemi uvedenými a popsány v první části stati. Dále obsahuje komparaci výchozí situace Alžírska v době zahájení reformem s momentem, kdy byly reformní plány ukončeny a Alžírsko osamostatněno. Nakonec se závěr pokouší odpovědět na doplňující otázky týkající se záměrů, pravidel a úspěšnosti těchto poválečných reformem.

1 Základní koncepty a dobový kontext

1.1 Základní koncepty

Tato práce se zabývá studií francouzského pojetí koloniální modernizace na specifickém případě Alžírska. Aby bylo možno onu modernizaci měřit a sledovat její popis v tomto textu, je nezbytné tento pojem nejdříve definovat.

Modernizace je zásadní a složitý sociologický termín, jež bývá využíván od diverzifikace lidské společnosti od přírody, až po politické teorie. Obecně jej můžeme definovat jako „...obsáhlý proces masivních společenských změn, které, jednou nastaveny, mají tendenci pronikat do všech aspektů života, od ekonomických aktivit po sociální život a politické instituce, v rámci sebe posilujícího procesu. Modernizace přináší intenzivní povědomí změny a inovace, spojené s myšlenkou pokroku lidské společnosti²“. Zkoumání pojmu modernizace je poměrně nové téma, které se vyskytlo až u filozofů osvícenského období. Jedním z prvních filozofů, který se modernizací zabýval byl Antoine de Condorcet, který tento pojem postavil na technologickém pokroku a ekonomickém růstu. Podle něj se zlepšování těchto dvou kritérií podílí na změně morálních hodnot obyvatelstva daného území, což se ve výsledku promítá také do rozvoje kulturního³. Tuto

² George Ritzer (Ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* (Malden: BLACKWELL PUBLISHING, 2007), 3071.

³ Ibid., 3071–3073.

obecnou definici je třeba rozšířit o několik pro tuto práci důležitých faktů týkajících se tohoto pojmu.

Modernizační zásahy do stávajícího systému výroby, technologie nebo například služeb ve své podstatě slouží k dosažení soudobých parametrů srovnatelných s aktérem, který je v tomto vztahu rozvíjející či modernizující. Tato teorie poukazuje na fakt, že modernizace jako taková nám taktéž slouží jako indikátor v komparaci vyspělosti dvou společností a vztahu mezi nimi. Tento případ poukazuje na situace, kdy vystupuje aktér první jako zdroj mocenského vlivu a druhý aktér jako prvek, na kterém je tento vliv aplikován⁴. Takový druh vztahu je typický pro relaci mezi kolonizátorem a kolonizovaným.

Společnost, která je považována za moderní a vyspělou je taktéž schopna kontrolovat přírodní zdroje a využívat je ke své produkci, či ke svému dalšímu rozvoji⁵. Taková společnost je o dosti méně náchylná na klimatické změny nebo na situace znamenající extrémní přírodní podmínky a přírodu dokáže „ovládat“, smysluplně z ní profitovat a starat se o ni. Tato definice se nevztahuje pouze na těžbu nerostných surovin, ale může se projevovat například jako efektivnější zemědělství, rozvoj energetického průmyslu, vodní díla, zavlažování a viditelná je i na zlepšení kvality každodenního života.

V díle Daniela Bella „The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting“ z roku 1973 je termín modernizace spojován ze všeho nejdříve se změnami v produkční technologii, jež iniciují obrovský posun ekonomiky od před-průmyslové k průmyslové společnosti. Podle tohoto amerického sociologa začíná celý systém proměn inovacemi v produkci, které šetří čas a zvyšují efektivnost. V důsledku toho je na produkci stejného množství potřeba stále méně lidí, tudíž se tito jedinci uvolňují pro aktivity v jiných sektorech. Tento přechod začíná přirozeně mezi sektorem zemědělským, ze kterého se díky technologiím uvolňuje pracovní síla pro průmysl. Stejný proces můžeme později sledovat mezi přechodem z průmyslového sektoru do sektoru služeb. V situaci, která podporuje diverzifikace povolání, roste sociální složitost, která je s povoláními, jež strukturují sledovanou komunitu do určitých vrstev, silně spjata. Tento moment napomáhá vzniku zájmových skupin, agentur, politických stran a obecně pozitivně ovlivňuje participaci obyvatel na tvorbě státu.

Pro aplikaci termínu modernizace, na sledované pole zájmu, je důležité, že většina popisů

---

⁴ Jiří Linhart (Ed.), *Velký sociologický slovník* (Praha: Karolinum, 1996), 644–645.

⁵ Anthony Giddens, *Sociologie* (Praha: Argo, 2013), 116–118.

uvedeného pojmu začíná u technologických a ekonomických proměn. Změny v sociálních strukturách, kulturních hodnotách a politických institucích pak považují za pouhý odraz samotného technologického pokroku. Vrcholem v tomto postoji k termínu modernizace je dílo amerických sociologů Patricka Nolana a Gerharda Lenskeho, kteří v roce 1999 publikovali své společné dílo „Human Societies: An Introduction to Macrosociology“. V této práci prezentují ekonomickou produkci jako nejzákladnější sféru lidské činnosti, čímž argumentují, že tedy pokrok v technologii musí být tou nejzákladnější změnou, ze které jsou posléze podněcovány proměny i ve všech ostatních doménách života. Je důležité uvést, že k této interpretaci pojmu modernizace se přikláním i já, jako autor bakalářské práce a uživatel definice. Technologická a ekonomická progrese jsou navíc dobře sledovatelnými, počítatelnými i popsitelnými fenomény, tudíž bude pojem modernizace v této práci sledován zejména na nich⁶.

1.2 Historický kontext

1.2.1 Alžírsko – více, než kolonie

Alžírsko se stalo francouzskou kolonií ve třicátých letech devatenáctého století. V roce 1830 byla zahájena okupace a o čtyři roky později, v roce 1834, Ordonancí z 22. července krále Ludvíka-Filipa byla vyhlášena faktická anexe území Osmanského Alžírska, které mělo být od nynějška pod právním režimem královských ordonancí a nově zavedené funkce generálního guvernéra. Po revoluci v roce 1848 vznikla druhá francouzská republika, se kterou přichází definitivní zahrnutí tohoto teritoria a jeho správy do kompetence vlády Francie. Konkrétně byl tento status, který stavěl Alžírsko na úroveň samosprávy například Korsiky, zahrnut v republikové ústavě z roku 1848, tím pádem Alžírsko získalo i poprvé své zastoupení v Národním shromáždění.

Kolonizace Alžírska a jeho následná anexe byly založeny na masivním zalidňování území tím způsobem, aby zde francouzští osadníci v budoucnu vytvořili většinu a mohli jej tedy rozvíjet podle představ metropole. Tento přístup měl za prvé zajistit udržitelnost a stabilitu nabytého teritoria, za druhé měl vnitřním i vnějším pozorovatelům ospravedlnovat jeho okupaci a za třetí měl pomoci metropolitní Francii v řešení sociálních problémů, se kterými se potýkala v první polovině devatenáctého století – tento proces pokračoval až do padesátých let devatenáctého století, které

---

⁶ Ibid., 3073–3077.

znamenal demografické a ekonomické změny, zapříčiňující nedostatek lidských i finančních prostředků pro další zalidňování Alžírsku. Paradox francouzské politiky na tomto území byl vnitřní boj demokratických principů třetí republiky, jež tak ostentativně zastávala, s budováním koloniálního panství v Alžírsku.

Toto teritorium mělo tedy dvě velká specifika, která jej odlišovala od ostatních zámořských území Francie. Za prvé bylo politicky velmi silně spjato s kontinentální Francií, jelikož bylo přímo inkorporováno, a stalo se tedy integrální částí Francie, nikoli pouhou kolonií. Za druhé zde žila velká, ekonomicky silná a politicky vlivná komunita Evropanů. Zejména francouzští kolóni byli vlastníky nejlepší zemědělské půdy a zbytek této komunity žil ve městech na pobřeží Středozemního moře. Před druhou světovou válkou čítala nemuslimská část obyvatelstva Alžírsku téměř na milion obyvatel, což tvořilo 13,2% jeho celkové populace. Po válce, v období zahájení modernizačních reforem, reprezentovala stále více než 10%⁷.

1.2.2 Občanskoprávní a politickoprávní situace

Od kolonizace až do druhé světové války probíhá v Alžírsku jistý proces pomalé demokratizace a postupného zrovnoprávnění domorodého obyvatelstva s kolóny. Každopádně byly komunity žijící na tomto území rozděleny do několika kategorií, které měly naprosto odlišný přístup k občanským a politickým právům. První kategorií byli Francouzi, kterým zůstal status obyvatel metropole, stejná práva měli i potomci narození v Alžírsku. Na konci devatenáctého století byl stejný princip, tedy „automatická naturalizace“, přidělena i všem evropským osadníkům, jelikož přísun obyvatel z Francie již nebyl dostačující. Specifický status mělo také původní židovské obyvatelstvo, které díky „décret Crémieux“, z roku 1870, bylo automaticky naturalizováno – nabylo francouzského občanství. Od roku 1865 měli muslimové stejně jako židé možnost individuální naturalizace, tedy přijetí občanství Francie. Pro arabské a berberské obyvatelstvo zde byla ale zároveň podmínka zřeknutí se islámu. Vzdát se ovšem tohoto statusu bylo pro žadatele velmi riskantní, jelikož byl za prvé tento požadavek ve většině případů zamítnut, za druhé nemusel být jedinec společensky přijat do skupiny svých nových spoluobčanů nebo za třetí mohl čelit kritice ze strany své bývalé komunity. Z těchto důvodů bylo vydán extrémně malý počet naturalizací. Od roku 1865 do roku 1937 jich bylo pouhých 4 298 a onen údaj nikdy až do roku 1962 nepřekročil deset

⁷ Dominique Maison „La population de l'Algérie“, *Population* 28, č. 6 (1976): 1080 – 1082, http://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1973_num_28_6_15622.

tisíc z celých 10 milionů muslimů žijících v Alžírsku⁸.

Po převzetí moci v Alžírsku vichistickým režimem došlo ke konci politiky asimilace a konci procesu demokratizace státu, byl také zrušen Cremieuxův dekret a muslimové se dostali nad společenskou úroveň židů. Zároveň bylo akceptováno ještě méně naturalizací, než v minulosti. Po vylovení Spojenců v Severní Africe vyhlásují domorodí zástupci Manifest alžírského lidu, který proklamuje alžírskou národnost. Rok 1944 se v historickém vývoji občanských a politických práv v Alžírsku dá považovat za zlomový. Jednou z reakcí metropolitní Francie a její provizorní vlády na proměny v předválečném období a za druhé světové války, byl také plán změny přístupu k francouzskému Alžírsku a jeho obyvatelům. Důležitým dokumentem, který v důsledku ukončuje politiku asimilace a nastoluje politiku integrace je „Nařízení ze 7. března 1944“, jež bylo vydáno v Alžíru francouzským výborem pro národní osvobození. Jením z jeho základních cílů bylo omezení nacionalistických a separatistických tendencí, které v onom období eskalovaly na alžírském území, čehož se mělo dosáhnout uskutečněním některých důležitých předválečných politických požadavků. První článek plnil požadavek Muslimského kongresu z roku 1936, tedy rovnost práva pro všechny bez výjimek a specifik založených na odlišném osobním statutu, sjednocením zákona pro kolóny a muslimy se zabýval taktéž článek druhý. Třetí článek realizoval dříve zamítnutý plán Blum-Violette, který umožnil vstup do francouzské volební kurie na 65 000 osobnostem z řad elit politických, vojenských nebo společenských. Tyto osoby získaly na základě svých zásluh identický osobní a politický status jako Francouzi usazení na alžírském území, nehladě na jejich víru či etnický původ⁹. Článek čtvrtý zase přislíbil všem alžírským muslimům francouzské občanství, které mělo být ustanoveno příštím Národním shromážděním. Zároveň byla ustanovena druhá volební kurie pro muslimy, kteří tímto mělo možnost rozhodovat o jedné pětině zástupců v lokálních shromážděních. Toto bylo rozšířeno „Nařízením ze 17. srpna 1945“, které této kurii umožnilo rozhodovat o stejném počtu zástupců v Národním shromáždění, jenž volila první volební kurie (kolóni a elity).

1.2.3 Společnost v období po druhé světové válce

Druhá světová válka paradoxně pomohla alžírskému lidu v sebeuvědomění a změnila

⁸ „La politique algérienne de la France, de 1830 à 1962“, LE SITE DE GUY PERVILLE, professeur émérite d'histoire contemporaine à l'Université de Toulouse, staženo 25. 6. 2017, http://guy.perville.free.fr/spip/article.php3?id_article=71

⁹ „Décision n° 2012-259 QPC du 29 juin 2012“, Legifrance: service public de la diffusion du droit, staženo 28. 8. 2017, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000026089002>

vnímání arabského a berberského obyvatelstva, které se začalo opravdu považovat za plnohodnotný alžírský národ, který si zaslouží nezávislost na evropské metropoli. Velký rozdíl mezi tímto konfliktem a první světovou válkou byl i v samotné mobilizaci. Tisíce původních obyvatel se vyhnulo rekrutování do armády. Mnozí uposlechli výzvu Messaliho Hadže a jeho Strany alžírského lidu a odešli do ilegality. Domorodé národy se po nastolení režimu Vichy domnívaly, že by mohlo dojít k určité reformaci, ovšem opak byl pravdou. Do vedení byli dosazeni kolóni a krom antisemitských zákonů, jenž byly populárnější u *pieds noirs*, než u muslimů, se nestalo nic, co by mělo u původních obyvatel popularizovat tuto vládu a naopak vedla různé arabsko-berberské organizace za národní osvobození k jednotě. Působila zde strana Messaliho Hadže, po vstupu SSSR do války i Komunistická strana Alžírsko a navíc spojení liberálních Mladoalžířanů s Ferhatem Abbasem. Posledně jmenovaný se stal ústřední osobností *Manifestu alžírského lidu*, který byl schválen roku 1943 a definoval požadavky nacionalistů. Rok 1942 a vylodění amerických vojsk bylo pro tuto hnutí šokem, jelikož se jim poprvé ukázala reálná porazitelnost France. Nejspíše definitivní rozkol nastal po konfliktu davu s policií a následných událostech v Setifu z května 1945. Zabito bylo, dle některých zdrojů, na stovku Evropanů a až 15 000 muslimů. Pro mnoho lidí se další soužití těchto národů stalo definitivně nemožné¹⁰.

1.2.4 Výchozí situace

Je důležité nastínit jak náročná byla výchozí situace, ve které se francouzská správa Alžírsko rozhodla zahájit výše nastíněné změny. Abychom rozuměli všem číslům, je nutné nejprve nastínit, jak vypadala populace tohoto území po druhé světové válce. Celková populace Alžírsko čítala v roce 1948 na 8,6 milionů obyvatel, z nichž tvořila muslimská většina zhruba 7,6 milionů lidí a evropská menšina čítala na asi jeden milion obyvatel¹¹.

Podle oficiálních čísel se z celkového počtu muslimských Alžířanů asi 80% procent věnovalo tradičnímu a zastaralému způsobu obdělávání půdy, což jsou čísla, které nekorespondují s výší nezaměstnanosti, jež se v tomto období počítala nejasným a zkreslujícím způsobem – v tomto archaickém systému bylo totiž obtížnější zjistit, kdo je zaměstnán a kdo není. V době průběhu prvního čtyřletého plánu se oficiální počet nezaměstnaných rovnal asi 150 tisícům, ke kterému

¹⁰ Mourad Ouchichi, „L'obstacle politique aux reforme économiques en Algérie“ (doktorská disertace, Université Lyon 2, 2011), 21 – 26.

¹¹ Dominique Maison „La population de l'Algérie“, *Population* 28, č. 6 (1976): 1080 – 1082, http://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1973_num_28_6_15622.

statistické výzkumy přidaly dalších 220 tisíc podzaměstnaných. Tyto údaje by se daly považovat za pozitivní, kdyby ovšem nevyužívaly jen data z nezemědělských sektorů. U zemědělské populace se totiž vrstva dospělých mužů, jejichž aktivity nepokrývaly náklady na život a byli závislí na státní pomoci, šplhala na 850 tisíc, což tvořilo masu zhruba 46% osob patřících do kategorie dospělých mužů vykonávající zemědělské aktivity¹².

Obrovský rozdíl byl v Alžírsku mezi vzděláním evropských a muslimských dětí. Mezi tím, co děti z kolónských etnik měly snadný přístup do škol a byly v absolutní většině gramotné, muslimské děti neměly přístup ke vzdělání téměř žádný a do školy jich po druhé světové válce docházelo jen 11%. Špatný přístup ke vzdělání se velkou měrou podílel na neefektivnosti místního zemědělství, jelikož muslimské obyvatelstvo, zvyklé na zastaralý systém a bez finančních prostředků, nemělo znalosti a potřebný kapitál na samovolné zahájení inovací v tomto sektoru. Na počátku modernizačního snažení měli alžírští zemědělci k dispozici na 400 000 hektarů obdělávací půdy a například produkce obilovin se rovnala 963 tisícům tun. Evropští poradci pro rozvoj zemědělství měli v plánu redukovat půdu, ale nechat produkci stoupat. V této době ale byl počet poradců, kteří podporovali modernizaci v zemědělství velmi nedostačující, jelikož jich na celou zemi bylo pouze 165 ještě v roce 1953. Dalším nedostatkem byl minimální plat zemědělských pracovníků, který tehdy dosahoval jen na 300 franků a udržoval místní obyvatelstvo hluboko pod úrovní zaměstnanců v jiných sektorech. Před druhou světovou válkou mělo v tomto odvětví Alžírsko pozitivní poměr export – import, který ale zmizel s příchodem války. Začátkem bojů o národní nezávislost a příchodem francouzské armády se tato nesoběstačnost stále prohlubovala.

Alžírský hrubý domácí produkt po druhé světové válce dosahoval 12,1 miliard. Pro srovnání HDP sousedního Maroka se ve stejném roce (1950) rovnalo 13,6 miliardám, a abychom viděli rozdíl se západoevropským standardem, stejný ukazatel pro Francii dosahoval na nesrovnatelných 220 miliard mezinárodních dolarů. Zajímavým ukazatelem ovšem také je, která odvětví se na výši státního HDP nejvíce podílela. Tradiční způsob zemědělské produkce, který zaměstnával nejvyšší procento populace, tvořil 17% HDP. Přirozeně se správa Alžírska snažila výši tohoto podílu svým reformním snažením snížit¹³. Naopak její velkou snahou bylo co nejvíce navýšit podíl

¹² Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970): 47, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

¹³ Angus Maddison, *Etudes du Centre de Développement : L'économie mondiale statistiques historiques*, Google Books 2003 (Paris: OECD Publishing 2003), 200–230, https://books.google.cz/books?id=41_WAgAAQBAJ&pg=PA1&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false.

nezemědělských aktivit na hrubém domácím produktu, jelikož ještě v době konce prvního čtyřletého plánu tato hodnota odpovídala jen 27,4%¹⁴.

Alžírská válka za nezávislost trvala celkem osm let. Stála život více, než 300 000 bojujících domorodců a více, než 30 000 francouzských vojáků. Civilních ztrát bylo ovšem mnohem více. Vedla se jak válka mezi Francouzi a Alžířany, ale i bratrovražedné boje uvnitř obou frakcí. Začala na Dušičky 1. listopadu 1954, když stejný den vyhlášená FLN (*Front de la libération nationale*¹⁵) složena zprvu z Messalioho MTLD (*Mouvement pour le triomphe des libertés démocratiques*¹⁶) a jeho ozbrojeného křídla OS (*Organisation spéciale*¹⁷), která zahájila útoky na strategické body i na symboly francouzské koloniální nadvlády. Za této situace bylo velmi náročné pokračovat v smysluplné modernizaci alžírského území, jelikož v tento moment, kdy padl statut quo, již bylo příliš pozdě na zahájení kompromisních reforem. Alžírská společnost očekávala radikální změny, jež by každopádně vedly k většímu osamostatnění nebo samotné nezávislosti.

2 Modernizace zemědělství ve francouzském Alžírsku

Druhá světová válka měla silný dopad na vývoj alžírského zemědělství, které se v roce 1944 ocitlo v naprosto zdecimovaném stavu. Tímto se přerušila pozvolná modernizace, která zde od první světové války probíhala a francouzská správa Alžírska potřebovala odpovědět na nové problémy a výzvy poválečného světa, jako byl začátek studené války a růst nacionalismu v regionu. Jelikož bylo navíc třeba co nejrychleji reagovat na vysoký nárůst obyvatelstva na tomto území (mezi lety 1948 a 1958 vzrostla populace o celých 20%)¹⁸ a na zvýšenou poptávku po zemědělských výrobcích v poválečném světě, byl rozvoj zemědělství zařazen do organizace dvou čtyřletých plánů, jež byly prezentovány Administration Algérienne (Správa Alžírska). Tyto takzvané „Čtyřleté plány modernizace a vybavení Alžírska“ (Les plans quadriennaux de modernisation et d'équipement), které proběhly v letech 1949 až 1952 a 1953 až 1956 a nesly s sebou investice, které měly za cíl

---

¹⁴ Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 915–917, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

¹⁵ „Fronta národního osvobození“

¹⁶ „Hnutí pro triumf demokratických svobod“

¹⁷ „Zvláštní organizace“

¹⁸ Dominique Maison „La population de l'Algérie“, *Population* 28, č. 6 (1976): 1080 – 1082, http://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1973_num_28_6_15622.

pozvednout alžírskou ekonomiku, jejímž absolutně dominantní součástí byla, v poválečném období, agrokultura.¹⁹

2.1 Téma zemědělství v Prvním čtyřletém plánu modernizace a vybavení Alžírsko 1949 – 1952

První čtyřletý plán měl za svůj cíl zaručit alžírské zemědělské ekonomice zejména obnovu produkce, která byla výrazně poškozena a limitována druhou světovou válkou. Tento cíl se také tvůrcům plánu podařil realizovat, i když v některých odvětvích produkce zaostávala za předválečným stavem. Veliký růst byl zaznamenán u obilí, dobytka, tažných zvířat, ovoce, zeleniny a průmyslových plodin. Některé produkty nebyly vybrány jako ekonomicky pro Alžírsko v tomto stavu prvotně důležité, takže růst jejich produkce a exportu nebyl ihned obnoven (víno, kava, korek). Naproti tomu jiné artikly předválečnou produkci a export mimo Alžírsko snadno dostihly. Ty, které byly v této době nejlukrativnější, díky zvýšenému úsilí, novým technologiím a změně poptávky, absolutně předešly (zelenina, brambory, krupice, zejména ale pak citrusy a ječmen).²⁰

Velikou pomocí v dosažení těchto cílů byla mechanizace alžírského zemědělství, do níž byly vloženy značné investice ze stran vlády Alžírsko i metropolitní Francie. Jako příklad si lze uvést zvýšení počtu zemědělských strojů z 5600 před druhou světovou válkou na 15700 po skončení čtyřletého plánu v roce 1952. Tento počet znamenal zhruba jeden traktor na 330 hektarů obdělávané půdy, což byl v tehdejší době považováno jako dostatečný počet pro toto území²¹. I když se tyto výsledky, kterých dosáhlo zemědělství v období prvního čtyřletého plánu, zdají pozitivní, nebyly v očích Francie nijak oslnivé. Je totiž potřeba zmínit, že rok, se kterým je stav srovnáván (a to poslední předválečný rok 1938), nebyl nijak produkčně rekordní a navíc v mezidobí vzrostl počet obyvatel Alžírsko o celých 32%. K tomu nebylo jasné, jak je tento rozvoj udržitelný, jelikož lze roky, ve kterých čtyřletý plán probíhal, považovat za nadprůměrně příznivé, co se podmínek pro zemědělství týče.

¹⁹ Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 913, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

²⁰ Gouvernement général de l'Algérie, *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956* (Alger: Imprimerie officielle, 1953), 36.

²¹ Ibid., 11.

2.2 Téma zemědělství v Druhém čtyřletém plánu modernizace a vybavení Alžírsko 1953 – 1956

Modernizace zemědělství v druhém čtyřletém plánu už nebyla pouhou nezbytnou reakcí na poškozenou ekonomiku po druhé světové válce, jelikož byla konstruována tak, aby přinesla do Alžírsko opravdový pokrok, který měl ve výsledku zvýšit životní úroveň na tomto teritoriu. Základní cíle byly zvýšení produkce do takové výše, aby bez problému dokázala reagovat na rychle rostoucí populaci, dále zvýšení životní úrovně obyvatelstva a modernizace technologií v zemědělství (zejména u nejvíce konzumovaných plodin), jež měla zaručit efektivnější a logičtější použití lidských zdrojů i úbytek čistě manuální práce pomocí mechanizace procesů. Rovněž bylo pro francouzské Alžírsko nezbytné uvolnit kvóty zemědělských produktů pro vývoz. Faktor, který brzdil francouzské plány, bylo tradiční společenství roztroušených drobných zemědělců, proto bylo pro centrální vládu náročné korigovat a spravovat jednotlivé vlastníky půdy a jejich produkci. Z tohoto důvodu bylo nutné vytvořit nejprve základy první opravdové zemědělské politiky v Alžírsku, jež vytvářela centrálně řízenou orientaci zemědělské produkce²².

Tato nová politika měla být řízena pěti základními principy, dle kterých se měl budoucí rozvoj alžírského zemědělství řídit. První z principů se týkal *půdy*. V rámci implementace nového plánu se mělo do budoucna zamezit její exploataci díky zavedení moderních principů udržitelného rozvoje, jako byla ochrana země před erozí nebo degradací spojenou s lidskou činností, zároveň bylo zavedeno její postupné zalesňování. Druhý princip se týkal dost možná nejcitlivějšího ze zemědělských faktorů v Alžírsku – *vody*. Při modernizaci tohoto odvětví bylo upřednostněno, jako akutní a více rentabilní, budování malých a středně velkých vodních staveb, které měli ve svém okolí zabezpečit dodávku vody pro místní zemědělskou výrobu. Dále se do budoucna plánovaly přehrady a jiná vodní díla velkých rozměrů. Důležité bylo také čištění vod od soli a škodlivých prvků. Podpora *vzdělání, výzkumu a experimentování v zemědělství* je popsána třetím principem. Cílem mělo být především vytvoření vrstvy vzdělaných pracovníků, stejně tak jako expertů, z muslimských i evropských částí obyvatelstva. Dle tvůrců plánu, měla toto být „nejvíce rentabilní z investic do zemědělství²³“. Čtvrtým principem bylo zefektivnění zemědělských úvěrů, jež měly za svůj cíl motivovat vlastníky půdy k modernizaci procesů, mechanizaci a zefektivnění všech složek výroby. Tento bod v důsledku zajišťoval zvýšení produkce a zlepšení kvality produktů. Posledním, pátým

---

²² Ibid., 49.

²³ Ibid., 50.

bodem byla „předehra“ k nutné pozemkové reformě. Jejím cílem byla hlavně konsolidace pravidel a postupů v zemědělství, která měla začít u malých produkcí a státem vlastněných podniků a postupně sjednotit podmínky tak, aby mohly být výše uvedené principy plošně aplikovány²⁴.

Tyto dva čtyřleté plány dokázaly ve výsledku zlepšit zemědělskou produkci o 30%, zvýšit celkový příjem z agrokultury ze 151,3 miliard franků na 196 miliard franků a pozměnily zaměření tohoto odvětví ekonomiky v Alžírsku. Obecně narostla produkce obilnin a zvířat, snížilo se naopak množství pěstování, výroby a vývozu průmyslových rostlin a produktů z vína²⁵. Celková finanční náročnost prvního čtyřletého plánu byla vypočítána na 255 miliard franků, z nichž 85,4 miliard bylo vymezeno na zemědělství (toto činí 33,5% celkového rozpočtu). Cena druhého čtyřletého modernizačního plánu byla vypočítána na 278 miliard celkově, z čehož činila dotace zemědělství 37%, tedy 103 miliard franků²⁶. Tento systém reformního poválečného snažení uvedl do provozu generální guvernér Yves Chataigneau a byl realizován v období správy Alžírsko guvernérů Naegelena a Léonarda. Když skončil mandát guvernérovi Rogeru Léonardovi a došlo k částečné výměně garnitury, přichází pro modernizační reformy nová éra²⁷.

2.3 Modernizace zemědělství mimo systém čtyřletých plánů

V roce 1955, již po začátku alžírské války, nastoupil do funkce generálního guvernéra Alžírsko Jacques Soustelle, univerzitní profesor a liberální zastánce Charlese de Gaulla za druhé světové války. Veřejnost v Alžírsku i v metropoli si od něj slibovala radikální změny, které měly zvýšit životní standard domorodého obyvatelstva a uklidit bouřlivou situaci.²⁸ Za účelem zařazení zemědělského obyvatelstva, které ještě v roce 1954 čítalo na více než 80% populace²⁹, do politického a sociálního rámce, zavedl Soustelle v roce 1955 takzvané Sections administratives spécialisées (Specializované správní úseky). Jejich primárním cílem bylo přinést řešení pro velmi znepokojivou situaci v zemědělských společenstvích. Do konce roku 1959 jich, kvůli vývoji

---

²⁴ Ibid., 49-51.

²⁵ Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 913–914, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

²⁶ Ibid., 103-114.

²⁷ Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970): 66, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

²⁸ Raymond F. Betts, *France and Decolonisation 1900–1960* (London: Macmillan, 1991), 104–107.

²⁹ Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970): 46, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

tehdejších událostí, vzniklo na osm set. Od jara roku 1956 začalo i díky nim modernizační snažení v zemědělství opět nabírat na důležitosti. Díky snažení Sections Administratives byl vyslyšen návrh na zánik archaického systému pronájmu půdy „khammessat“, ve kterém drobní nájemníci, takzvaní „khammés“, odváděli vlastníkově pozemků celou svou produkci, ze které jim poté byla přidělena jedna pětina³⁰.

Další ze zajímavých zemědělských reforem, z období války v Alžírsku před nástupem De Gaulla, bylo založení koloniální zemědělské agentury „Caisse d'accès à la propriété et à l'exploitation rurale“ (Pokladna pro přístup k vlastnictví a obdělávání půdy), jež měla za cíl navýšení redistribuce půdy z rukou velkých evropských majitelů do vlastnictví muslimských zemědělců. Takzvaná C.A.P.E.R. od Evropanů vykupovala, a později i přímo zestátňovala, pozemky určené ke kultivaci pro jejich přerozdělení do soukromých rukou nebo na výstavbu veřejných komunikací. Tato agentura již v roce 1958 vlastnila 610000 hektarů, které pak dále přidělovala po 30 hektarových balíčcích. Nicméně je třeba zmínit, že Alžířané, jež se v této době rozhodli oné možnosti využít, riskovali status kolaboranta a samozřejmě persekuci ze strany Armády národního osvobození (ALN)³¹. C.A.P.E.R. měla ovšem také na starost rozvoj půdy, kterou nabyla. Plánovala mýcení, kanalizaci, zavlažování i setí. Začala s budováním vesnic agrární reformy, pokračovala modernizací vybavení zemědělců a mechanizací práce. Tyto modernizační návrhy jsou ale přijaty s neskrývaným skepticismem za strany jak muslimského, tak i evropského obyvatelstva, pro jednu stranu byly reformy nedostačující, pro tu druhou podezřele otevřené k muslimskému obyvatelstvu. Tento vliv, společně s politickým vývojem na konci padesátých let, odsunou reformní pokusy o modernizaci v Alžírské agrokultuře na druhou kolej³².

2.4 Místo zemědělství v rámci Plan de Constantine 1959 – 1963

3. května 1958 přebral moc nad Francií Charles de Gaulle. V říjnu stejného roku přijel do alžírského Constantine, aby zde pronesl jeden ze svých legendárních proslavů, který dočasně ujistil sympatizanty francouzského Alžírska o de Gaullově oddanosti udržet toto území pod francouzskou

³⁰ Tayed Chenntouf, „L'évolution du travail en Algérie au XIXe siècle“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 31, č. 1 (1981): 87–88, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1981_num_31_1_1906?q=Khammessat.

³¹ Phillip C. Naylor, *Historical Dictionary of Algeria* (Lanham: Scarecrow Press, 2006), 163.

³² Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970): 66, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

správou. Mnohé silné a slibné výroky jako „Celé Alžírsko musí mít podíl z toho, co moderní civilizace může a musí přinést lidstvu³³“ byly vyneseny, stejně jako ambiciózní plán, který měl za cíl přesvědčit obyvatelstvo Alžírska, že se modernizace dočká právě s Francií, nikoli s režimem Armády národního osvobození. Generál de Gaulle zde proklamoval začátek třetího čtyřletého modernizačního plánu, jenž byl rozvržen na období 1959 až 1963 a vyšel ve známost pod názvem „Le Plan de Constantine“ (Constantinský plán). Tento plán pro velkou část francouzských politických špiček znamenal poslední možnost na udržení Alžírska, proto měl být mnohem radikálnější a ambicióznější, než všechny předešlé poválečné modernizační projekty. Měl nést rekordní investice a přeměnit Alžírsko na rozvinuté francouzské teritorium s vysokou životní úrovní³⁴. Zemědělský sektor nebyl v tomto období zcela prioritou, a tak byl jeho nárůst navržen na „pouze“ 18%, přesto ale pokusy o modernizaci alžírské agrokultury v rámci Constantinského plánu stojí za zkoumání³⁵.

Celková výše investic měla vyšplhat na více 2000 miliard franků, aby bylo dosaženo zvýšení hrubé produkce Alžírska o 58% ve všech sektorech dohromady. Zemědělství bylo přiděleno 22,5% z těchto finančních prostředků, tedy circa 350 miliard franků, které pocházely zejména z veřejných fondů. Aby se mohla alžírská ekonomika mohla opravdu proměnit na ekonomiku moderní, bylo třeba výrazně snížit podíl zemědělství na jeho HDP. Tradiční zemědělství, které v roce 1954 zaměstnávalo 80% muslimské populace, tvořilo 17% HDP. Toto mělo být sníženo na pouhých 8% po dokončení plánu. Stejně tak klesal podíl zemědělství celkově, jež ještě v roce 1959 tvořilo 24,1%, nicméně se plán dostal jen relativně daleko od své realizace, kvůli předčasnému ukončení. Aby tohoto bylo dosaženo musela přijít na řadu reorganizace ekonomiky. Důležitost byla dána vytváření nových pracovních pozic mimo zemědělský sektor (ze 400.000 nových míst jich bylo 380.000 mimo zemědělství). Velmi důležitými body v agrokultuře byly spravedlivější rozdělení národního pozemkového kapitálu, vzdělání domorodé populace a transformace již existujících institucí.³⁶

V první řadě byla změněna struktura zemědělských úřadů „Sociétés agricoles de prévoyance“ (Zemědělské prognostické společnosti). Jednalo se o pomoc rolníkům zaručující zejména věci právní, finanční a starající se o modernizaci od roku 1952. V rámci Constantinského

---

³³ Muriam Haleh Davis, *Restaging Mise en Valeur: "Postwar Imperialism" and The Plan de Constantine*, 176

³⁴ *Ibid.*, 176–179.

³⁵ Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970): 67, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

³⁶ *Ibid.*

plánu byl snížen jejich počet tak, aby odpovídala jedna agentura jednomu okresu, v čele každého z nich nyní stáli pod-prefekti, kteří měli k dispozici nový rozpočet na místní rozvoj v hodnotě téměř 22 miliard franků od roku 1960, taktéž se zvýšila demokracie v jejich volbách. Většina z těchto zemědělských skupin se musela sdružit do „Sociétés Cooperatives Agricoles du Plan de Constantine“, jež se staly součástí místní správy a jejich vedení bylo vybíráno lokálními, ve volbách zvolenými, zastupiteli. Krom toho se také výrazně zvýšilo monitorování zemědělských procesů. Počet odpovědných kontrolorů se měl dle nedokončeného plánu zvednout ze 260 v roce 1958 na 2950 v roce 1963, což mělo zajistit jednoho koordinátora na 200 rolníků, neboli „fellahs“. Nejdůležitějším faktorem v modernizaci alžírské agrokultury v této době však bylo vzdělání. Od razantního navýšení počtu studentů si francouzská správa slibovala dosažení zemědělské samostatnosti pro toto území díky většímu procentu plánujících a ekonomicky myslících účastníků procesu. Plan de Constantine proto naplánoval otevření 10 000 nových prvních tříd, 200 institutů na vzdělávání dospělých, 280 sociálních center a 5 nových a moderních zemědělských škol³⁷.

2.5 Zemědělská situace v době alžírského osamostatnění

Když sledujeme výsledky reformního snažení v momentě osamostatnění Alžírska, pozorujeme, že se zásadně zmenšil podíl zemědělství na tvorbě hrubého domácího produktu. V roce 1962 tento údaj činil pouhých 17,8%. Toto odvětví se ze zaostalého proměnilo na moderní a efektivní. Například se Alžírsko stalo jedním z nejpodstatnějších dobových producentů vína, přestože tento produkt v porovnání s ostatními procentuálně klesal. Zhruba 16 milionů hektolitrů bylo vyprodukováno na asi 400 000 hektarech půdy³⁸. Podobně na tom byla i produkce obilí, která činila 24% zemědělství a zeleniny, jež se mohla konečně efektivně pěstovat ve velkém, díky modernímu způsobu zavlažování. Zemědělství od konce druhého modernizačního plánu přestalo být pro francouzskou koloniální správu prioritou, což dokazuje mimo jiné procento investic do tohoto odvětví, které kleslo o 14% na pouhých 18% celkových výdajů. Plocha obdělávané zemědělské půdy k dispozici se snížila na 360 000 hektarů, nicméně produkce stále rostla. Například u obilí téměř o polovinu na 1,76 milionů tun za rok. Toto svědčí o nárůstu efektivity, ale také změně priorit, jelikož například u výše zmiňované produkce více sledujeme velmi pozvolný

³⁷ Ibid., 67 – 68.

³⁸ Mourad Ouchichi, „L'obstacle politique aux reformes économiques en Algérie“ (doktorská disertace, Université Lyon 2, 2011), 17 – 34.

pokles³⁹.

V momentě ukončení reforem bylo třikrát více tříd na prvních stupních a budováno bylo zejména vyšší vzdělání v zemědělských sektorech. I když to není ani zdaleka dokonalý výsledek, počet vzdělávaných muslimských dětí v roce 1962 byl 34%, což se dá považovat za nesrovnatelný pokrok. Podporou zemědělského pokroku byli kontroloři, kteří dohlíželi na zemědělství a pomáhali s jeho plánováním. Jejich počet se reformami, i přes jejich předčasné ukončení, zestonásobil na definitivní počet 1400. I to napomohlo faktu, že podíl archaického zemědělství využívající práci „fellahs“ se snížil v účasti na celkovém zemědělském produktu na 32%. Nakonec se pozvolna zlepšovaly i sociální podmínky rolníků díky vzniku nových agentur a také růstu minimálního platu, který vzrostl o 85% na 688 franků, což ale reprezentovalo jen 70% minima v nezemědělských odvětvích⁴⁰.

2.6 Shrnutí a komparace alžírských modernizačních reforem v zemědělství

Pro srovnání reálné situace zemědělství u případu Alžírsko můžeme použít příklad sousedního Maroka. Oba případy spojují podobné klimatické podmínky, úroveň vyspělosti a technologií používaných v agrokultuře. Taktéž byla obě teritoria ve sféře zájmu Francie. Politická situace se však razantně lišila. Od roku 1912 bylo Maroko francouzským protektorátem, nicméně po návratu sultána Muhammada V. v roce 1955 byl status protektorátu zrušen a bylo vyhlášeno nezávislé Marocké království. Naproti tomu bylo Alžírsko vůči Francii v nejtěsnějším možném úvazku, tedy mělo status integrální části Francie.

I v důsledku politických proměn nemohla Marocká vláda vynakládat do zemědělství investice srovnatelné s částkami přidělovanými alžírskému zemědělství v rámci čtyřletých plánů. V roce 1956 bylo investováno do marockého zemědělství na 79 miliard franků. O tři roky později, roku 1959, tedy v době začátku Plan de Constantine byly vynaloženy prostředky na zemědělství ve výši 76 miliard. Tyto údaje dokazují neobvyklý rozsah francouzských investic při Plan de Constantine, jež se pouze v zemědělství vyšplhaly na 350 miliard franků. Podobně patrný je rozdíl v modernizaci Marocké a Alžírské ekonomiky. Jako příklad můžeme použít podíl zemědělství na státním HDP. V roce 1954 se podílelo na Marockém domácím produktu měrou 32,6%, ve stejné době tento údaj

³⁹ Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée 8, č. 1 (1970): 87–99, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

⁴⁰ Ibid.

činil v Alžírsku 33,5%, oba případy jsou si tedy velmi podobné, co se výchozích podmínek týče. Ovšem o pět let později, roku 1959, byla již situace zcela jiná, v důsledku působení čtyřletých plánů a reformního snažení v Alžírsku, proto lze pozorovat, že i když se v Maroku podíl zemědělství na HDP drží v podobných hodnotách – 31,9%, v Alžírsku toto číslo kleslo na 26%⁴¹.

V poválečném Alžírsku můžeme sledovat trend snižování podílu zemědělství na státním HDP po celou dobu reformního snažení až do roku 1961. Zároveň však rostl objem zemědělské produkce a také celkový výnos. Jelikož současně rychle stoupal i státní hrubý domácí produkt, je tento proces dokladem pokroku a modernizace alžírské ekonomiky a jejího zemědělství, protože jasně ukazuje vyšší efektivnost práce. Tento proces je v souladu s popisem modernizace podle sociologa Daniela Bella. Díky zvyšování efektivnosti v agrokultuře se uvolňuje pracovní síla pro ostatní sektory a státní ekonomice dává možnost větší pestrosti a pružnosti v produkci, vede k soběstačnosti a modernímu hospodářství⁴².

3 Industrializace francouzského Alžírska

Alžírsko bylo přirozeně chápáno jako území, které mělo Francii poskytovat především zemědělské produkty a nerostné suroviny. Mělo se stát zároveň zásobitelem i odbytištěm pro průmyslovou výrobu metropole. První myšlenky na industrializaci tohoto teritoria pocházejí z okruhu „Saint-Simoniens⁴³“ ze čtyřicátých let devatenáctého století, kdy díky politikům jako Infantin, Carette nebo Urbain se Alžírsko stalo laboratoří realizace progresivních saint-simonských ideí. Naposledy zmíněný navíc doporučil Napoleonovi III. takzvanou politiku Arabského království, která měla kolonii přinést spravedlivější podmínky, zejména co se dělení národního bohatství a odpovědnosti týče. Ve druhé polovině devatenáctého století přišly na řadu mnohé ambiciózní návrhy (jako například Transkontinentální železnice), nicméně jediným dotaženým modernizačním projektem se stala telegrafická síť z roku 1861⁴⁴.

⁴¹ Abdel Aziz Belal a Abdeljalil Agourram, „L'économie marocaine depuis l'indépendance“, *Annuaire de l'Afrique du Nord* (1970): 145–148, http://aan.mmsh.univ-aix.fr/volumes/1969/Pages/AAN-1969-08_28.aspx.

⁴² Roger Lequy, „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970): 75–99, http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081.

⁴³ Vyznavači myšlenek filozofa Henriho de Saint-Simon (1760 – 1825)

⁴⁴ Fatiha Talahite, „Désindustrialisation et industrialisation en Algérie. Le rocher de Sisyphe“, *Outre-Terre* 2, č. 47 (2016), <http://www.cairn.info/revue-outre-terre-2016-2-page-130.htm?>

Za druhé světové války, v roce 1941, byl vydán plán na modernizaci alžírského průmyslu, kde bylo jeho opoždění paradoxně připsáno nedostatku energetických zdrojů v regionu. Po převzetí moci vichistickým režimem se, po zkušenosti s krizí třicátých let, objevila snaha přísného centrálního plánování všech aspektů ekonomiky. V roce 1942 se pak přerušily vazby mezi alžírskými továrnami a jejich mateřskými podniky v metropoli, což zabrzdlilo impulz pro modernizaci průmyslu. Přísné řízení ekonomiky nezastavilo zhoršování alžírské ekonomiky, která navíc nesla tíhu zásobování válkou zatížené metropole⁴⁵.

3.1 Modernizace průmyslu v Prvním čtyřletém plánu 1949 – 1952

Alžírský průmysl nedokázal pokrýt ani předválečné potřeby, po roce 1945 se ale musel ještě k tomu vyrovnat s velmi rychle rostoucí populací a jejími, stále se stupňujícími, moderními nároky. Bylo tudíž nutné přetvořit toto území na region s rozvinutou ekonomikou a tak se industrializace stala důležitou složkou prvního „Čtyřletého plánu modernizace a vybavení Alžírsko“⁴⁶. Nicméně se dá říci, že rozhodně nedominovala poválečné francouzské koloniální modernizaci Alžírsko ani v plánu následujícím⁴⁷. První plán musel nejdříve řešit nedostatek zdrojů energie. Jejich dispozice se ve srovnání s rokem 1938 zvětšila o tři čtvrtiny, z čehož se více než třetina odehrála v průběhu realizace čtyřletého plánu. Lokální produkce energie se do roku 1952 od předválečného stavu dokonce znásobila osmkrát. Také spotřeba elektřiny prodělala obrovský vývoj, jelikož mezi lety 1949 a 1952 vzrostla o celých 40%. Co se jinak týče těžby a produkce, nastaly v rámci prvního plánu následující proměny. Vzrostla produkce železné rudy, zinku a olova, což se vysvětluje modernizací v technologii těžby a poptávkou mimo Alžírsko. Ropné pole l'Oued Guétérini začalo s významnější produkcí, díky činnosti Bureau des Recherches Minière d'Algérie⁴⁸, což bylo ovšem v tomto období v příliš rané fázi, než aby to dokázalo nějaké zásadnější změny na nárůstu tamní těžby ropy. Celkově ale první modernizační plán dokázal v rámci svého průběhu zvýšit těžbu nerostných surovin o 16%. Nově objevený energetický potenciál Alžírsko silně motivoval vládu, aby v masivním rozvoji a modernizaci průmyslu pokračovala i nadále⁴⁹.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ „Le plann quadriennal de modernisation et d'équipement“

⁴⁷ Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 913–920, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

⁴⁸ „Úřad alžírského těžebního výzkumu“

⁴⁹ Gouvernement général de l'Algérie, *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et*

V odvětví těžby a produkce nerostných surovin se sice první čtyřletý modernizační plán jeví jako úspěšný, je ale třeba dodat, že právě tato kategorie průmyslu byla silně rozvíjena již ve válečném období a nelze ji tedy pokládat za pokrok exkluzivně dosažený poválečným modernizačním úsilím. U ostatních průmyslových odvětví se o úspěchu hovořit nedá, i přes značné náklady, jež do nich byly vloženy. U těžkého průmyslu je možno pozorovat trend slabého růstu v letech 1949 a 1950, nicméně produkce v roce 1952 opět klesla a nakonec nedosáhla vyššího výsledku, než jaký měla v roce 1948. Podobně tomu bylo i u průmyslu chemického, který raketově vzrostl v letech 1950 až 1951, ale do konce čtyřletého plánu se stihl propadnout pod úroveň roku 1948. Úplně stejný model lze sledovat u papírenství a u textilní výroby je, dle výsledků Obecné statistické služby Alžírsko, viditelný stabilní a dlouhodobý pokles⁵⁰.

Po skončení prvního modernizačního čtyřletého plánu představoval průmysl stále v Alžírsku druhořadého hráče s podílem jen 28% na celkovém produktu tohoto území. Naproti tomu zemědělství tvořilo 39%, což je oproti rozvinutým státům obrovské číslo (například v USA tvořilo zemědělství méně než 10% národního produktu)⁵¹. V Alžírsku taktéž silně vrostla populace a země se potýkala s nezaměstnaností málo vzdělaných vrstev společnosti z řad muslimů. Nezapomínejme také, že agrokultura v této době zaměstnává tři čtvrtiny populace alžírského teritoria. Investice do modernizace alžírského průmyslu a těžby se po skončení prvního čtyřletého plánu vyšplhaly na 15,3 miliard franků, které v plánu druhém neměly být prohloubeny⁵².

Cílem druhého poválečného modernizačního projektu bylo propojit osy rostoucí populace a ekonomického rozvoje. Industrializace se stala prioritou, nicméně vyšel najevo handicap Alžírsko v konkurenceschopnosti, v souvislosti se zvláštními finančními poplatky, zvýšenou cenou energie a vzdáleností od evropského trhu, který měla vyřešit pomoc v podobě „Plan d'Industrialisation de l'Algérie⁵³“. Rozhodnutím generálního guvernéra byl podporován vznik nových průmyslových podniků a rozšiřování těch starých, díky systému daňových opatření, výjimek a výhod, stejně jako jednodušší přístup průmyslníků k úvěrům. Díky těmto opatřením měl uspět projekt alžírské vlády nechat modernizaci a industrializaci území v rukou soukromých investorů, jež se tím snažili na

---

d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956 (Alger: Imprimerie officielle, 1953), 14 – 15.

⁵⁰ Ibid., 15 – 16.

⁵¹ Ibid., 67.

⁵² Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 913–920, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

⁵³ „Plán industrializace Alžírsko“

území přilákat⁵⁴.

3.2 Modernizace průmyslu v Druhém čtyřletém plánu 1953 – 1956

Celková investice do industrializace v rámci Druhého plánu byla rozpočítána na 14 miliard franků a měla pokrýt celkem čtyři kategorie průmyslu. První kategorií bylo zpracování zemědělských produktů (budování závodů na zpracování ryb, cukrovarů, mlékařských závodů a rozšiřování již existujících podniků podobného zaměření); druhou kategorií se staly stavební materiály (výstavba tří významných cementáren a moderní cihelny), produkce cementu se měla zvýšit o téměř polovinu a poprvé zcela zajistit alžírskou soběstačnost; metalurgický a strojírenský průmysl byl kategorií třetí, jež měla za úkol plně pokrýt místní poptávku a podporovat další modernizaci (například výrobu součástí do zemědělských strojů); jako čtvrtá kategorie byl zvolen chemický průmysl, ve které měl vzniknout největší počet projektů od výroby syntetických uhlovodíků – důležité součásti olejů a maziv, až po výrobu pneumatik nebo vybudování nové ropné rafinerie. Zbytek z celkové dotace 22,2 miliard franků pro průmysl byl určen na rozšíření, výzkum a modernizaci v těžbě⁵⁵.

Velký potenciál shledávala alžírská správa v hledání a výzkumu nových nalezišť ropy a její těžbě. Société Nationale de Pétrole en Algérie⁵⁶ (S.N. REPAL) měla tomuto exkluzivní stálý přístup a přidělené prostředky, které byly z poloviny financovány Alžírskem a způli státní agenturou Bureau de Recherche de pétrole⁵⁷. Tato v době prvního plánu měla přístup k 40 000 km², který se měl v rámci druhého modernizačního plánu rozšířit na 116 000 km². Navíc nabídl tento projekt přístup k nálezům ropy dalším společnostem (z nichž byly dvě ze skupiny Royal Dutch-Shell). Ony společnosti měly nyní dohromady k dispozici 580 000 km² v oblasti Sahary. Alžírská správa si konečně od tohoto výzkumu slibovala velmi pozitivní výsledky, které měly proměnit tvář toto teritoria v energetickém potenciálu velmi bohaté území. Celková výše investic do vyhledávání ropy se proto vyšplhala na 27 miliard franků⁵⁸.

Celkově se dá říci, že modernizace alžírského průmyslu pokročila zejména v doménách

⁵⁴ Gouvernement général de l'Algérie, *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956* (Alger: Imprimerie officielle, 1953), 67 – 69.

⁵⁵ Ibid., 104.

⁵⁶ „Národní ropná společnost v Alžírsku“

⁵⁷ „Kancelář vyhledávání ropy“

⁵⁸ Gouvernement général de l'Algérie, *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956* (Alger: Imprimerie officielle, 1953), 72 – 74.

metalurgie, strojírenství a elektroprůmyslu. Druhý plán pak přinesl důraz na podporu průmyslu lehkého. Struktura alžírské industriální produkce se začala rychle měnit, takže se do roku 1957 vydělily se tři základní skupiny – domény stagnující, stabilní a rostoucí. Zatímco se snižoval podíl v sektoru energetickém a těžebním, zvyšoval se naopak lehký průmysl. Hledání pokroku na tomto teritoriu v industrializaci však naráželo na tři základní překážky, které rozvoj zpomalovaly. Tou první byla rychle rostoucí populace – Alžírskou rostlo každý rok o 250 000 obyvatel, což je nárůst o 2,5%. Ve Francii byl pro srovnání v padesátých přírůstek méně, než jedno procento⁵⁹. Druhou překážkou byl velmi rychle rostoucí deficit obchodní bilance, který vystoupal ze 70 miliard franků v roce 1951 na 211 miliard v roce 1957. Jako třetí překážku je třeba uvést aktuální stav lidského faktoru. Spojení nedostatku kvalifikovaných dělníků s nedostatkem vzdělaných expertů zapříčinilo zpomalení rozvoje, decentralizaci průmyslu a nutnost příchodu většího množství techniků z metropolitní Francie⁶⁰.

3.3 Modernizace průmyslu v Plan de Constantine 1959 – 1963

Špičky v okruhu Charlese de Gaulla a kolóni žijící na alžírském území se domnívaly, že tento velkolepý projekt, a s ním spojená masivní modernizace, jsou dost možná poslední možnosti Francie na udržení tohoto departmentu. I proto se zdály masivní výdaje vložené do tohoto projektu jako racionální investice. S odstupem času se však ukazuje, že se De Gaulle spíše snažil mrazit nebezpečnou situaci pozitivním přístupem: *Plan de Constantine* bral sílu FLN, uklidňoval jak muslimy, kteří vítali demokratizaci, nová pracovní místa a modernizaci, tak také kolóny, kteří věřili, že masivní investice potvrzují zájem Paříže na udržení Alžírsku. Tento plán proto nebyl instalován pouze za cílem zvýšení ekonomické produktivity, ale byl zejména politický a nesl mnohé typické koloniální prvky Francie jako imperiální mocnosti. Nejdůležitějším prvkem tohoto čtyřletého plánu byla industrializace, jež se vyhoupla nad důležitost modernizace zemědělství. Toto dokazují také investice 460 milionů franků vymezených na průmysl a energii, oproti kterým se investice do modernizace zemědělství vyšplhaly „pouze“ na 350 milionů franků⁶¹.

⁵⁹ „Évolution de la population“, Institut national de la statistique et des études économiques, staženo 8. 12. 2017, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1892117?sommaire=1912926>.

⁶⁰ Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 914–915, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

⁶¹ Muriam Haleh Davis, „Restaging Mise en Valeur: “Postwar Imperialism” and The Plan de Constantine“, *Review of Middle East Studies* 44, č. 2 (2010): 177, <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?>

Modernizace alžírského průmyslu se řídila dvěma principy. Prvním bylo zlepšení sociální situace alžírského lidu, druhým bylo efektivní využívání saharských přírodních zdrojů, což mělo první princip finančně podpořit. Alžírsko, jak již bylo výše uvedeno, trpělo vysokou nezaměstnaností muslimských obyvatel. Dělnických pozic bylo málo a vyznačovaly se velmi špatnými pracovními podmínkami. Aby zde bylo dosaženo pokroku, stihla francouzská správa vystavět 200.000 moderních bytových jednotek, které měly pojmout až milion lidí a podpořit tím nárůst pracovních pozic v průmyslu. V plánu samotném je modernizace ekonomiky dokázána snahou výrazně snížit závislost státního rozpočtu na příjmu ze zemědělství. Podíl nezemědělských aktivit na Alžírské ekonomice se měl zvýšit z 27,4% na 47,9%, z čehož jen zpracovatelský průmysl měl tvořit 17,6%⁶².

3.4 Situace průmyslu v době alžírského osamostatnění

Rychlý poválečný růst populace neminul ani Alžírsko, které díky tomuto mělo teoreticky dobrý základ ke tvoření nové, početné dělnické skupiny obyvatelstva. To mezi lety 1948 a 1961 rostlo rychlostí 117 tisíc obyvatel ročně a v roce 1961 dosahovalo 10,12 milionů. I navzdory faktu, že francouzský exodus Alžírka začíná již rokem 1956 (mezi 1956 a 1961 se přestěhuje do Francie na půl milionu lidí). Neuvádím zde počet obyvatel v roce 1962, jelikož je tento údaj zkreslující a měnil se radikálně v průběhu onoho roku – Alžírsko totiž, v důsledku osamostatnění, opustilo tehdy na 650 tisíc osob⁶³. Na následujících číslech můžeme pozorovat, v jaké hospodářské situaci se nacházelo alžírské území v období, kdy byly po Evianských dohodách v roce 1962 modernizační reformy ukončeny a začalo se připravovat opuštění osamostatněného teritoria. Tyto údaje nám na příkladech ukazují výše uvedené prvky modernizace.

Samotná výše alžírského HDP se nejvýše dostala roku 1960, kdy dosáhla na 22,78 miliard mezinárodních dolarů (hrubý domácí produkt vzrostl o cca 46%). Poté, v důsledku souvislosti s eskalujícím konfliktem a později nabytím samostatnosti, výše tohoto ukazatele klesá. Roku 1961 činil 20,01 miliard a v posledním roce francouzského Alžírka a vzniku nezávislého státu dosahoval

---

vid=2&sid=0f2d8643-24d6-4aeb-8981-ef665a4328ae%40sessionmgr4007.

⁶² Alain Cotta, „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959): 915–917, http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389.

⁶³ Abderahmen Moumen, „De l'Algérie à la France. Les conditions de départ et d'accueil des rapatriés, pieds-noirs et harkis en 1962“, *Matériaux pour l'histoire de notre temps* (2010): 60 – 68, <https://www.cairn.info/revue-materiaux-pour-l-histoire-de-notre-temps-2010-3-page-60.htm>.

pouhých 15,76 miliard.

Velkou proměnou v alžírské ekonomice byla naprostá změna státních priorit a strategií, jež bylo možno na začátku šedesátých let sledovat, která se od před-reformního zaměření čistě na zemědělskou produkci vyvinula v rychlé dohánění industriálních nedostatků a zpoždění. Jednou z až velmi pozdě nastavených priorit byla těžba ropy, díky které se příjem z alžírského exportu zvýšil na 324,6 miliard franků v roce 1962 a tvořil tak 48% průmyslové produkce. Co se industrializace obecně týče, můžeme říci, že Alžírsko v roce 1962 bylo vystavěno tak, aby již nebylo jen teritoriem produkujícím suroviny pro francouzský průmysl, ale územím, na němž se zde nacházející materiály a produkty mohou přímo zpracovat. Ještě na samém konci reformního modernizačního snažení bylo díky tomuto rychle tvořeno 95% z asi půl milionu pozic v průmyslovém sektoru. Samostatné Alžírsko pak mělo dobrý základ ve zpracování zemědělských produktů, výrobě stavebních materiálů, metalurgii a chemickém průmyslu⁶⁴.

3.5 Srovnání s ekonomickou modernizací v regionu

Abychom mohli efektivně zhodnotit případný úspěch či neúspěch reformního snažení Francouzů v Alžírsku po druhé světové válce, je nezbytné najít odpovídající srovnání, se kterých bude možno modernizaci Alžírska konfrontovat. Na níže přiložené tabulce můžeme sledovat výši státního HDP v konkrétních letech (vybraných dle období čtyřletých plánů). Měnou je mezinárodní dolar Geary-Khamis v tisících. Jako vzorky byly vybráni nejbližší maghrebští sousedé Alžírska: Maroko, Tunisko a také ekonomický hegemon severu Afriky – Egypt.

V příloze číslo 1 naleznete statistické údaje pochází z výzkumu mezinárodní organizace OECD (Organizace pro ekonomickou kooperaci a rozvoj), které nám poskytují možnost pozorovat vývoj státních ekonomik. Na první pohled si můžeme všimnout, že ekonomický rozvoj v období modernizačních reforem je v Alžírsku mnohem vyšší, než u jeho maghrebských sousedů. Z této tabulky jsou vygenerovány následující grafy – příloha číslo 2 a příloha číslo 3, jež nám nabízejí přehlednější pohled na situaci v regionu⁶⁵.

Zajímavá fakta o růstu ekonomik přehledně demonstruje Graf 2 v příloze číslo 3. Čistě

⁶⁴ Mourad Ouchichi, „L'obstacle politique aux reforme économiques en Algérie“ (doktorská disertace, Université Lyon 2, 2011), 17 – 34.

⁶⁵ Angus Maddison, *Etudes du Centre de Développement : L'économie mondiale statistiques historiques*, Google Books 2003 (Paris: OECD Publishing 2003), 200–230, https://books.google.cz/books?id=41_WAgAAQBAJ&pg=PA1&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false.

v období prvního čtyřletého plánu můžeme sledovat, že růst zde dosahuje pouhých necelých 5% a zaostává za rychlostí růstu svých sousedů Tuniska a Maroka. V období druhé plánu je patrné zrychlení progresu. Alžírská ekonomika vzrostla o 16,47%, což je oproti ostatním třem sledovaným obrovský rozdíl (Maroko 6,87%, Tunisko 3,29%, Egypt 7,94%). Opravdový účinek obou modernizačních plánů lze ovšem nejlépe vidět v období mezi završením druhé čtyřletky (1956) a začátkem Plan de Constantine (1959). Mezi těmito třemi lety vzrostlo alžírské HDP o neověřitelných 26,75%, což jsou čísla naprosto nesrovnatelná s právě stagnujícími Marokem (1,88%), Tuniskem (3,71%), ale taktéž s poměrně rychle se rozvíjejícím Egyptem (12,98%). Tento vývoj pokračoval i po začátku Plan de Constantine a trval až do osamostatnění Alžírska. Přestože se nová vláda nezávislého státu rozhodla v plánu pokračovat a dokončit ho, znamenala ruptura těsných ekonomických vztahů s Francií katastrofální propad (v roce 1962 zpět na úroveň roku 1955.) Alžírsko se dostalo zpět na úroveň HDP z roku 1960 až mezi léty 1965 a 1967⁶⁶.

Samotná výše hrubého domácího produktu ukazuje pouze na ekonomickou sílu daného území, což nemusí demonstrovat úspěch či neúspěch modernizačních reforem, jelikož má každé teritorium odlišnou výchozí situaci, nerostné suroviny, přírodní a podnební podmínky. Mnohem prokazatelnější je tedy sledovat stagnaci či růst HDP, rychlost a výši tohoto fenoménu. K tomu je snaha udržet stabilní růst tohoto ukazatele obecně platná pro každý státní útvar. Jak bylo zmíněno v první kapitole této práce, většina teorií modernizace se odráží od technologického pokroku a proměn ekonomiky. Rychlost růstu HDP je tedy údaj, na kterém se dá dokázat snaha lídrů Francie o dosažení modernizace na alžírském území díky výše uvedeným reformám, jelikož se rychlost i výše růstu signifikantně mění ve sledovaných letech, kdy byly zaváděny modernizační plány.

Pokud bychom ovšem měli hodnotit možný úspěch či neúspěch francouzských koloniálních reforem v Alžírsku, je nutno si položit otázku, co bylo primárním cílem těchto modernizačních pokusů. V případě, kdyby se Francie snažila Alžírsko jen ekonomicky rozvíjet a zvyšovat zde životní úroveň, je nutno uznat, že dopady poválečného reformního snažení na alžírském území nesou v tomto směru úspěch, jelikož můžeme pozorovat četné znaky modernizace a s ní spojené pozitivní dopady. Teritorium se rozvíjelo po mnoha stránkách – především ekonomické změny byly spojeny s masivní výstavbou infrastruktury, moderního bydlení, pokrokem ve vzdělání a zdravotnictví, protože bez těchto prvků by nebylo možno pokroku v ekonomických sektorech dosáhnout. Avšak

---

⁶⁶ Ibid.

jestli mělo toto snažení za cíl udržet Alžírsko pod francouzskou správou, jako rozvinutý a moderní region Francie, dopadly pak zcela jistě tyto snahy fatálním neúspěchem.

Francouzská politika se v té době potýkala s obrovskou krizí a nestabilitou. Za jedenáct let existence čtvrté republiky se vystříдалo celých dvacet vlád. Prezidentem byl až do roku 1959 René Coty, ale od začátku války se v křesle premiéra vystřídali Pierre Mendès France, Edgar Faure, Guy Mollet, Maurice Bourges-Maunory, Félix Gaillard a Pierre Pflimlin. Život slabou čtvrtou republiku stály dvě věci: neschopnost složit vládu a eskalující konflikt v Alžírsku. Do vyhocené situace v Paříži i v Alžírsku přišel rok 1958 a sním puč generálů Salana a Massua, což vedlo v důsledku k pádu tohoto státního zřízení, počátku páté republiky a návratu generála de Gaulla. Do tohoto přelomového roku je cíl francouzských lídrů v jednom stejný – Alžírsko musí zůstat francouzské⁶⁷. Co se našeho pozorování týče, můžeme sledovat trend stálého růstu reformního snažení spolu s eskalujícím konfliktem. Každý plán byl silnější, radikálnější a dražší, byl totiž reakcí na neudržitelný stav, což poukazuje na aktivní snahu o udržení Alžírska jako součásti Francie, nicméně žádná z reforem nebyla dost radikální a každá přišla pozdě.

V přelomových letech 1958 a 1959 nastala spolu s návratem generála viditelná politická proměna. Co se týče Constantinského plánu, tak se nabízí otázka, proč se Francie rozhodla investovat tak vysoké částky do teritoria, které bylo neudržitelné a jestli se de Gaulle masivními investicemi snažil získat přízeň muslimů a Algérie française udržet. Více nám objasňuje Alain Peyrefitte, blízký spolupracovník de Gaulla, ve svých vzpomínkách na rozhovory s ním. „Proč jste před čtyřmi měsíci spustil Constantinský plán, pokud to nemá Alžírsku umožnit modernizaci a přiblížení se úrovni metropole? Učinil jste dojem, že chcete uskutečnit francouzské Alžírsko.“ De Gaulle odpověděl: „Nemůžeme odejít z této bedny na škorpióny jinak, než radikálním rozvinutím Alžírska. Je třeba se bít proti růstu bída⁶⁸ Alžířanů. [...] Jednotné školství, právní rovnost, volby, které dají muslimům návyk vybírat si své zástupce, respekt ke každé komunitě, co to je, jestli ne integrace, ale integrace realistická“⁶⁹.

⁶⁷ Ivan Brož, *Povstalcí, vlastenci, pučisté a de Gaulle: Drama alžírské války 1954–1962* (Praha: EPOCH, 2012), 127.

⁶⁸ Clochardisation – myšleno jako chudnutí, doslova bezdomovectví, proces ztráty domova.

⁶⁹ Alain Peyrefitte, *C'était de Gaulle: la France redevient la France* (Paris: Fayard, 1994), 51–52.

Závěr

Sledování procesu modernizace na příkladu Alžírska

V období 1944 – 1962 máme možnost sledovat v Alžírsku mnoho znaků modernizace, které se děly jako výsledky reformního snažení francouzské správy. Kupříkladu inovace v produkci posunuly místní ekonomiku od před-průmyslové k průmyslové, díky moderním implementacím moderních metodologií a technologií, jež šetří čas a zvyšují efektivnost. Docházelo zde k uvolňování pracovní síly, které lze v období po druhé světové válce velmi dobře sledovat na počtu obyvatelstva zaměstnaného v zemědělství a v ostatních sektorech, jelikož se tato čísla v době reformního snažení razantně měnila a byla dobře sledována správou Alžírska zejména v rámci čtyřletých plánů na modernizaci teritoria.

Další z typických znaků modernizace, který se výrazně podílel na proměně tváře Alžírska je kontrola člověka nad přírodou a ovládnutí a smysluplné využití jejích zdrojů⁷⁰. Zde je tento prvek výrazně viditelný jak v modernizaci zemědělství, například v podobě zavlažování, výstavby přehrad a smysluplnému využití zemědělské půdy, tak také v industrializaci a modernizaci průmyslu, zejména na příkladu těžby nerostných surovin, objevování nových nalezišť a materiálů a především na zahájení masivní těžby ropy na území Sahary, která se dá také zařadit do plánů francouzské správy Alžírska na modernizaci území.

Jiný dobře sledovatelný znak, který je pro modernizaci v Alžírsku typický je diverzifikace povolání a s ní spojená rostoucí sociální složitost. Každá nová technologie, která byla na území použita, přispívala k vyšší efektivnosti práce. Postupné oproštění populace od tradičního spojení s agrárním sektorem a svazku s půdou, jako například mechanizace práce a zánik archaického systému nájmu půdy „khammesat“, napomáhalo k uvolňování obyvatel pro jiné pozice, jak v jiných sektorech, tak různé druhy povolání v zemědělství. Tato diverzifikace byla podporována investicemi do vzdělání a vedla k větší sociální složitosti a hospodářské rozmanitosti. S tím šel ruku v ruce rozvoj státem vedených agentur a organizací, které měli za cíl tuto modernizaci podporovat a dohlížet na ni. Příkladem toho můžou být koloniální zemědělské agentury zakládané v období, kdy funkci generálního guvernéra v Alžírsku vykonával Jacques Soustelle.

Dále je třeba definovat velmi nevyrovnaný vztah mezi Alžírskem, Francií a možnostmi

---

⁷⁰ Anthony Giddens, *Sociologie* (Praha: Argo, 2013), 116–118.

modernizace pro alžírské teritorium z tohoto vztahu plynoucími. Maximální možná vyspělost Alžírsko byla striktně vázána na soudobá kritéria vyspělosti Francie. V tomto nevyrovnaném koloniálním vztahu Francie vystupovala jako modernizátor, tedy zdroj mocenského vlivu. Na druhou stranu můžeme pozorovat Alžírsko jako modernizovaného aktéra, který byl pouhým předmětem mocenského vlivu⁷¹ a na tvorbě pokroku na svém vlastním území se podílel jen pasivně.

Důvody modernizace Alžírsko a její úspěšnost

Důvody, kterými byla modernizace alžírského území motivována se v průběhu měnily, stejně jako se vyvíjel pohled vlády metropolitní Francie na Alžírsko. V období po druhé světové válce byly modernizační plány hnány těmito motivacemi a nedostatky: „ekonomickým, kulturním a sociálním, byly hnány přirozenými potřebami, jimž se nelze vyhnout a politickými imperativy, [...], jako Alžírsko složené z francouzských departmentů, obývané občany majícími stejné povinnosti a disponujícími stejnými právy jako ostatní francouzští občané“⁷². Z tohoto prohlášení, stejně jako z celé předmluvy k oficiální zprávě prezentující druhý modernizační plán, vyplývá, že francouzská správa měla v plánu Alžírsko co nejrychleji integrovat do Francie, k čemuž bylo nutno jej nejprve modernizovat a přiblížit evropskému standartu⁷³.

Po začátku konfliktu můžeme pozorovat značné zrychlení reforem, jelikož se ony začaly projevat jako alternativa k vojenskému řešení války a možný nástroj k udržení Alžírsko v rukou Francie. S příchodem de Gaulla a Plan de Constantine tempo a radikálnost reforem ještě eskalují, nicméně s blížícím se rokem 1962 postupně přechází do přípravy na opuštění teritoria. Před osamostatněním Alžírsko se reformy, doprovázené obrovskými investicemi, stále zrychlují, jakoby se snažily za každou cenu udržet území pod Francií. To ale popírá Charles de Gaulle svým tvrzením o nutné modernizaci Alžírsko před jeho osamostatněním, aby nebylo opuštěno ve zbídačeném stavu⁷⁴.

Pokud bychom měli shrnout případnou úspěšnost či neúspěšnost modernizačních reforem, je důležité si právě ujasnit motivace, kterými k nim byla metropolitní Francie a správa Alžírsko

---

⁷¹ Jiří Linhart (Ed.), *Velký sociologický slovník* (Praha: Karolinum, 1996), 644–645.

⁷² Gouvernement général de l'Algérie, *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956* (Alger: Imprimerie officielle, 1953), 41.

⁷³ *Ibid.*, 41 – 47.

⁷⁴ Alain Peyrefitte, *C'était de Gaulle: la France redevient la France* (Paris: Fayard, 1994), 51–52.

hnány. Podařilo se proměnit zemědělství tohoto území na moderní a efektivní. Díky rozsáhlé industrializaci a počátku těžby ropy se začalo pomalu přibližovat k rozvinutým státům i svým spektrem povolání a exportovaných produktů. Růst HDP předstihl všechny sousední státy a velký pokrok zaznamenáváme taktéž ve vzdělání a infrastruktuře. Francii se nicméně nikdy nepodařilo vytvořit národ francouzských Alžířanů. Naopak se čím dál ostřeji dostávaly na povrch sociální propasti mezi Evropany a muslimy, spolu s čímž i rostla nespokojenost a nevraživost etnik vůči sobě navzájem. Francie si navíc za války počínala mimořádně krutě a bezcitně, a to i v přístupu k civilnímu obyvatelstvu, čímž definitivně ztratila u alžírských obyvatel kredibilitu a popularitu. Spolu s nimi přišla přirozeně i o úspěch svých velkolepých plánů.

Summary

After the Second World War, the French government, together with the French Algerian Council, designed a system of modernization and equipment of the territory based on four-year plans. The development plans were complex but this work is especially following the modernization in agriculture and industry in detail. Priorities, content and profoundness of those reforms were changing together with the escalation of the military conflict.

French representatives were aware that the agriculture was the key economic sector of Algeria and therefore the need for its modernization become inevitable after the Second World War. This domain was crucial for many reason. Firstly it was employing the absolute majority of Algerian Muslim people. According to resources, about 80% of the population was employed in this sector. The life standard of this community was low as the whole sector was underdeveloped and agrarian techniques and systems were very archaic. The Algerian agriculture had in disposal an immense surface of lands to cultivate but, due to the lack of technologies, the production was not efficient enough. At the same time, this sector was representing the biggest part of the territory's Gross Domestic Product so its development was meant to be, besides others, economically convenient.

During the modernization plans, the participation of agriculture in Algerian GDP diminished as well as the land in disposition for cultivation. At the same time we observe a decreasing trend of population employed in this sector. However, the total production of the country grew together with the profit from it, life standard of the population their education in agriculture. This shows much higher efficiency in this economic sector which is one of the typical signs of modernization.

At the moment of the French Algeria's liberation in 1944, the domain's economy was in a terrible state with an imminent need for changes. There was almost no industry in Algeria and even the industry build there before the WWII was changed into the military production. The modernization plans designed a project of Algerian industrialization which was supposed represent an important part of the territory's GDP and be supported by urbanization, infrastructure development, education and creation of a blue collar category of inhabitants to be more easily integrated according the French model. The process was supported by the beginning of oil and petrol extraction in Sahara, which soon become the most important player in the country's economy.

By following the described processes we can easily observe many typical definitions of modernization, as industrialization process, development in technologies and education, fast economical grow, higher efficiency in all sectors, creation of a more complex job structure followed by inhabitants moving from agrarian sector to industry and from industry to services and, last but not the least, human's control over the nature accompanied by a meaningful use of its resources.

The French colonial system of planned modernization proved many of its successes in the territory's development. However, if their main goal was to keep the Algeria under the French control – and more then that, make it become a fair, economically independent and modern department of France, we can claim the whole project failed. The reforms arrived too late and were by far not radical enough to satisfy the Algerian population, claiming their rights since a century. As the war was occurring and the French army was becoming more and more brutal in their methods, Algerian Muslims were much more tempted by an independence promised by National Liberation Front. By losing the chance to get the sympathy of the local people and losing the support of the public and international community, even the plans lost their chance to be considered as succeeded.

Prameny a použitá literatura

Prameny

- Cotta, Alain. „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959). http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Gouvernement général de l'Algérie. *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956*. Alger: Imprimerie officielle, 1953.
- Institut national de la statistique et des études économiques. „Évolution de la population.“ <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1892117?sommaire=1912926>. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Legifrance: service public de la diffusion du droit. „Décision n° 2012-259 QPC du 29 juin 2012.“ <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000026089002>. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Maddison, Angus. „Etudes du Centre de Développement : L'économie mondiale statistiques historiques.“, Paris: OECD Publishing, 2003. https://books.google.cz/books?id=41_WAgAAQBAJ&pg=PA1&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false. (zkontrolováno 6.5.2018).

Použitá literatura

- Agourram, Abdeljalil a Belal, Abdel Aziz. „L'économie marocaine depuis l'indépendance“, *Annuaire de l'Afrique du Nord* (1970). http://aan.mmsh.univ-aix.fr/volumes/1969/Pages/AAN-1969-08_28.aspx. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Betts, Raymond F. *France and Decolonisation 1900–1960*. London: Macmillan, 1991.
- Brož, Ivan. *Povstalci, vlastenci, pučisté a de Gaulle: Drama alžírské války 1954–1962*. Praha: Epoque, 2012.
- Camus, Jean-Yves. *Le Front National: histoire et analyses*. Paris: Editions Olivier Laurens, 1997.
- Davis, Muriam Haleh. „Restaging Mise en Valeur: “Postwar Imperialism” and The Plan de Constantine“, *Review of Middle East Studies* 44, č. 2 (2010). <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=0f2d8643-24d6-4aeb-8981->

ef665a4328ae%40sessionmgr4007. (zkontrolováno 6.5.2018).

- Giddens, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013.
- Chenntouf, Tayed. „L'évolution du travail en Algérie au XIXe siècle“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 31, č. 1 (1981). http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1981_num_31_1_1906?q=Khammessat. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Lequy, Roger. „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée* 8, č. 1 (1970). http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Linhart, Jiří (Ed.). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.
- Maison, Dominique. „La population de l'Algérie“, *Population* 28, č. 6 (1976). http://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1973_num_28_6_15622. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Moumen, Abderahmen. „De l'Algérie à la France. Les conditions de départ et d'accueil des rapatriés, pieds-noirs et harkis en 1962.“ *Matériaux pour l'histoire de notre temps* (2010). <https://www.cairn.info/revue-materiaux-pour-l-histoire-de-notre-temps-2010-3-page-60.htm>. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Naylor, Phillip C. *Historical Dictionary of Algeria*. Lanham: Scarecrow Press, 2006).
- Ouchichi, Mourad. „L'obstacle politique aux reforme économiques en Algérie.“ Doktorská disertace, Université Lyon 2, 2011.
- Pervillé, Guy. *Le site de Guy Pervillé, professeur émérite d'histoire contemporaine à l'Université de Toulouse*. „La politique algérienne de la France, de 1830 à 1962.“ http://guy.perville.free.fr/spip/article.php3?id_article=71. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Peyrefitte, Alain. *C'était de Gaulle: la France redevient la France*. Paris: Fayard, 1994.
- Ritzer, George (Ed.). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Malden: BLACKWELL PUBLISHING, 2007.
- Talahite, Fatiha. „Désindustrialisation et industrialisation en Algérie. Le rocher de Sisyphe“, *Outre-Terre* 2, č. 47 (2016). <http://www.cairn.info/revue-outre-terre-2016-2-page-130.htm?>. (zkontrolováno 6.5.2018).

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Kryštof Mlčoch
E-mail:	krystof.mlcoch@seznam.cz
Studijní obor:	Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	Zimní, 2016
Semestr a školní rok ukončení práce:	Letní, 2018
Vedoucí bakalářského semináře:	PhDr. Ondřej Matějka, Ph.D.
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.
Název práce:	Modernizační reformy v koloniálním Alžírsku v letech 1945 - 1962
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	<p>Francouzská koloniální přítomnost v Alžírsku po druhé světové válce byla doprovázena zvýšenou snahou předních představitelů metropolitní Francie i správy Alžírska k rychlé modernizaci tohoto teritoria. Těmito reformami se jej snažili udržet, a to proměnou ve francouzský departement s vyspělým hospodářstvím a dobře integrovaným obyvatelstvem. V době, kdy na tomto území probíhala válka o nezávislost, se jeví tyto modernizační plány jako alternativní přístup Francie k udržení teritoria pod svou správou, jelikož pozorujeme eskalaci těchto plánů, stejně jako u paralelně probíhajícího vojenského konfliktu. Hlavní náplní této případové studie je výzkum způsobu, jakým probíhala francouzská strategie koloniální modernizace na případu Alžírska v období mezi druhou světovou válkou a nabytím samostatnosti.</p>
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	<p>Téma jsem měnil několikrát z důvodu nalezení velmi podobných projektů, které již byly publikovány, zejména v případě zaměření mého projektu na postavu de Gaulla v souvislosti s rozpadem Francouzského Alžírska. Na druhou stranu jsem musel i opustit myšlenku výzkumu společné paměti ve stejné souvislosti, a to z důvodu problému s nedostatkem věrohodných zdrojů. Téma bylo ještě naposledy změněno a to upřesněním zkoumaného období, spolu se zaměřením se čistě na modernizaci hospodářskou a upuštěním od analýzy sociálně-politické.</p>
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	<p>Úvod</p> <p>1 Základní koncepty a dobový kontext</p> <p>1.1 Základní koncepty</p> <p>1.2 Historický kontext</p> <p>1.2.1 Alžírsko – více, než kolonie</p>

- 1.2.2 Občanskoprávní a politickoprávní situace
- 1.2.3 Společnost v období po druhé světové válce
- 1.2.4 Výchozí situace

2 Modernizace zemědělství ve francouzském Alžírsku

- 2.1 Téma zemědělství v Prvním čtyřletém plánu modernizace a vybavení Alžírsku 1949 – 1952
- 2.2 Téma zemědělství v Druhém čtyřletém plánu modernizace a vybavení Alžírsku 1953 – 1956
- 2.3 Modernizace zemědělství mimo systém čtyřletých plánů
- 2.4 Místo zemědělství v rámci Plan de Constantine 1959 – 1963
- 2.5 Zemědělská situace v době alžírského osamostatnění
- 2.6 Shrnutí a komparace alžírských modernizačních reforem v zemědělství

3 Industrializace francouzského Alžírsku

- 3.1 Modernizace průmyslu v Prvním čtyřletém plánu 1949 – 1952
- 3.2 Modernizace průmyslu v Druhém čtyřletém plánu 1953 – 1956
- 3.3 Modernizace průmyslu v Plan de Constantine 1959 – 1963
- 3.4 Situace průmyslu v době alžírského osamostatnění
- 3.5 Srovnání s ekonomickou modernizací v regionu

Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

- Cotta, Alain. „Les perspectives décennales du développement économique de l'Algérie et le plan de Constantine“, *Revue économique* 10, č. 6 (1959). http://www.persee.fr/doc/reco_0035-2764_1959_num_10_6_407389. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Gouvernement général de l'Algérie. *Rapport général sur le deuxième plan quadriennal de modernisation et d'équipement de l'Algérie 1953 – 1956*. Alger: Imprimerie officielle, 1953.
- Maddison, Angus. „Etudes du Centre de Développement : L'économie mondiale statistiques historiques.“, Paris: OECD Publishing, 2003. https://books.google.cz/books?id=41_WAgAAQBAJ&pg=PA1&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Agourram, Abdeljalil a Belal, Abdel Aziz. „L'économie marocaine depuis l'indépendance“, *Annuaire de l'Afrique du Nord* (1970). http://aan.msh.univ-aix.fr/volumes/1969/Pages/AAN-1969-08_28.aspx. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Betts, Raymond F. *France and Decolonisation 1900–1960*. London: Macmillan, 1991.
- Camus, Jean-Yves. *Le Front National: histoire et analyses*. Paris: Editions Olivier Laurens, 1997.
- Davis, Muriam Haleh. „Restaging Mise en Valeur: “Postwar Imperialism” and The Plan de Constantine“, *Review of Middle East Studies* 44, č. 2 (2010). <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=0f2d8643-24d6-4aeb->

8981-ef665a4328ae%40sessionmgr4007. (zkontrolováno 6.5.2018).

- Chenntouf, Tayed. „L'évolution du travail en Algérie au XIXe siècle“, Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée 31, č. 1 (1981).
http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1981_num_31_1_1906?q=Khammessat. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Lequy, Roger. „L'agriculture algérienne de 1954 à 1962“, Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée 8, č. 1 (1970). http://www.persee.fr/doc/remmm_0035-1474_1970_num_8_1_1081. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Maison, Dominique. „La population de l'Algérie“, Population 28, č. 6 (1976).
http://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1973_num_28_6_15622. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Moumen, Abderahmen. „De l'Algérie à la France. Les conditions de départ et d'accueil des rapatriés, pieds-noirs et harkis en 1962.“ Matériaux pour l'histoire de notre temps (2010). <https://www.cairn.info/revue-materiaux-pour-l-histoire-de-notre-temps-2010-3-page-60.htm>. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Ouchichi, Mourad. „L'obstacle politique aux reforme économiques en Algérie.“ Doktorská disertace, Université Lyon 2, 2011.
- Pervillé, Guy. *Le site de Guy Pervillé, professeur émérite d'histoire contemporaine à l'Université de Toulouse*. „La politique algérienne de la France, de 1830 à 1962.“
http://guy.perville.free.fr/spip/article.php3?id_article=71. (zkontrolováno 6.5.2018).
- Peyrefitte, Alain. *C'était de Gaulle: la France redevient la France*. Paris: Fayard, 1994.
- Ritzer, George (Ed.). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Malden: BLACKWELL PUBLISHING, 2007.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Seznam příloh

Příloha č. 1

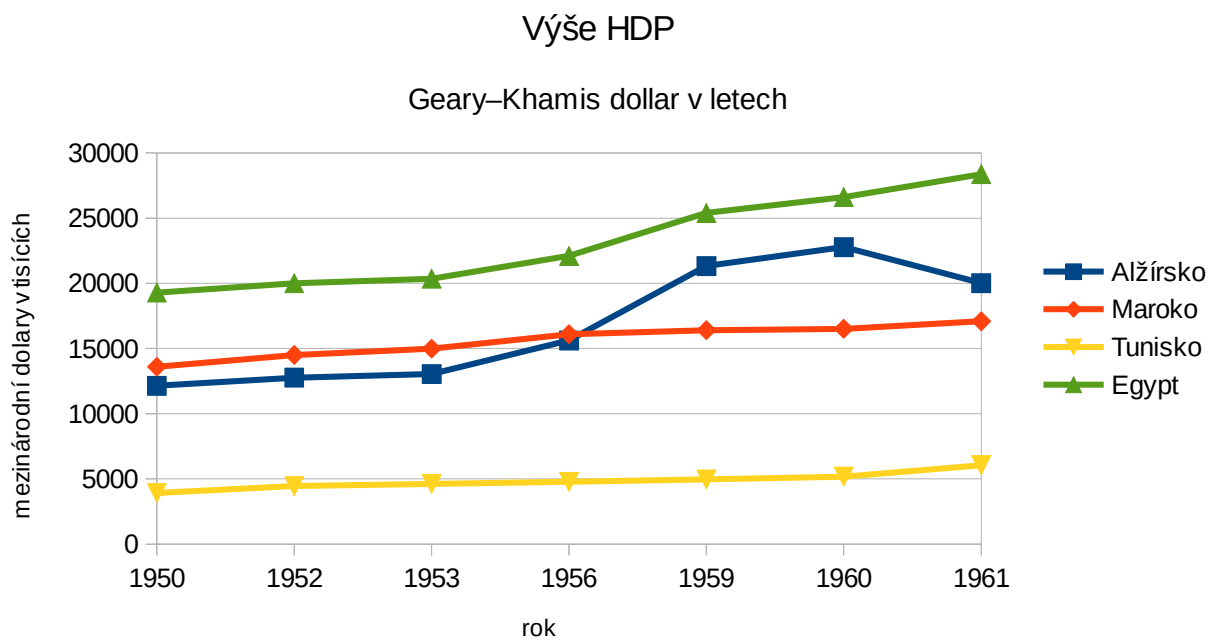
Tabulka 1: Výše HDP jednotlivých maghrebských států 1950 – 1961⁷⁵.

Výše HDP v roce:	Alžírsko	Maroko	Tunisko	Egypt
1950	12136	13598	3920	19288
1952	12767	14509	4450	20001
1953	13046	14987	4618	20349
1956	15619	16093	4775	22104
1959	21323	16402	4959	25402
1960	22780	16507	5175	26617
1961	20013	17085	6053	28372

⁷⁵ Angus Maddison, *Etudes du Centre de Développement : L'économie mondiale statistiques historiques*, Google Books 2003 (Paris: OECD Publishing 2003), 200–230, https://books.google.cz/books?id=41_WAgAAQBAJ&pg=PA1&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false.

Příloha č. 2

Graf 1: Graficky znázorněná tabulka 1. Poskytuje pohled na růst HDP ve vybraných letech.

Příloha č. 3

Graf 2: Rychlost růstu magrebských ekonomik v procentech mezi lety 1950 a 1960.

